

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Petra Sedláčková

**Ochrana práv původních obyvatel v meziamerickém
regionálním systému ochrany lidských práv**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Mgr. Alla Tymofeyeva, Ph.D.

Katedra: Mezinárodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 30. 04. 2019

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 148 842 znaků včetně mezer.

V Praze dne

Mgr. Petra Sedláčková

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí této diplomové práce, kterou je JUDr. Mgr. Alla Tymofeyeva, PhD, za její čas, cenné rady, připomínky i trpělivost.

Seznam zkratek

ADCIM	Shromáždění delegátek CIM
CDCIM	Výkonný výbor CIM
CEPAL	Hospodářské komise pro Latinskou Ameriku a Karibik
CIDFP	Meziamerická úmluva o nuceném zmizení osob
CIDH	Meziamerická komise pro lidská práva (zkráceně Komise)
CIM	Meziamerická komise žen (zkráceně Komise žen)
CIPSEVM	Meziamerická úmluva o prevenci, trestání a potírání násilí na ženách (Úmluva Belém do Pará)
CIPST	Meziamerická úmluva o prevenci a trestání mučení
CorteIDH	Meziamerický soud pro lidská práva (zkráceně Tribunál)
DADDH	Meziamerická deklarace práv a povinností člověka
DADPI	Americká deklarace práv původních obyvatel
DPG	Diagnostika genderové účasti
DRIP	Deklarace práv původních obyvatel
IWGIA	Mezinárodní pracovní skupina pro záležitosti původních obyvatel
MESECVI	Mechanismus dodržování Úmluvy Belém do Pará
NWAC	Kanadská asociace původních obyvatel
OEA	Organizace amerických států

OBSAH

Seznam zkratek

Úvod.....	1
1. Regionální dokumenty.....	7
1.1. Úvodem první části.....	7
1.2. Deklarace jako dokumenty ochrany v meziamerickém systému.....	8
1.2.1. Americká deklarace práv a povinností člověka	8
1.2.2. Americká deklarace práv původních obyvatel.....	10
1.3. Regionální úmluvy ochrany práv.....	13
1.3.1. Americká úmluva o lidských právech jako regionální katalog lidských práv .	13
1.3.2. Meziamerické úmluvy poskytující zvláštní ochranu.....	15
1.3.2.1. Meziamerická úmluva o prevenci, trestání a potírání násilí na ženách	16
1.3.2.2. Meziamerická úmluva o nuceném zmizení osob.....	19
1.3.2.3. Meziamerická úmluva o předcházení a trestání mučení.....	20
1.4. Závěrem první části	21
2. Meziamerický systém ochrany práv původních obyvatel.....	23
2.1. Úvodem druhé části	23
2.2. Meziamerická komise žen	23
2.2.1. Mise a funkce CIM.....	24
2.2.2. Organizační struktura CIM	25
2.2.3. Oblasti zájmu CIM.....	26
2.2.3.1. Lidská práva	26
2.2.3.2. Demokracie.....	28
2.2.3.3. Rozvoj.....	29
2.2.3.4. Bezpečnost.....	30

2.3.	Meziamerická komise pro lidská práva	31
2.3.1	Role CIDH v ochraně práv původních obyvatel	32
2.3.2	Řízení před CIDH.....	34
2.3.3	Zpravodaj pro práva žen.....	36
2.3.4	Zpravodaj pro práva původních obyvatel.....	38
2.4.	Meziamerický soud pro lidská práva	40
2.4.1.	Organizační struktura a obsazení Tribunálu.....	40
2.4.2.	Řízení před Tribunálem.....	41
2.5.	Závěrem druhé části.....	45
3.	Judikatura Tribunálu ve věci původních obyvatel.....	47
3.1	Úvodem třetí části	47
3.2	Skutkové okolnosti případů	47
3.2.1.	Fernández Ortega a Rosendu Cantú v. México	47
3.2.2.	Tiu Tojín v. Guatemala.....	49
3.2.3.	Masakry v Guatemale	50
3.3	Povinnost respektovat chráněná práva.....	51
3.3.1.	Citace ustanovení – článek 1 odst. 1	51
3.3.2.	Povinnost státu respektovat chráněná práva.....	52
3.3.3.	Povinnost státu garantovat chráněná práva	52
3.3.4.	Zákaz diskriminace	53
3.3.5.	Subjekt práv.....	54
3.4	Porušení práva na osobní integritu a na ochranu cti a důstojnosti.....	55
3.4.1.	Citace ustanovení – článek 5	55
3.4.2.	Citace ustanovení – článek 11	55
3.4.3.	Význam článků 5 a 11 ve vztahu k zákazu mučení a jejich výklad	55
3.4.4.	Porušení článků 5 a 11 v judikatuře CorteIDH ve vztahu k ochraně práv původních obyvatel	56

3.5	Porušení práva na spravedlivý proces a na soudní ochranu.....	58
3.6	Závěrem třetí části	62
	Závěr	65

Seznam použitých zdrojů

Abstrakt

Abstract

Úvod

*¡Jallalla Bartolina Sisa!*¹

Termín původní obyvatelky může znít v češtině poněkud nezvykle, zejména pokud klademe důraz na ženský rod. Španělština pro tuto skupinu žen používá termín *mujeres indígenas*, angličtina pak *indigenous women*. Jejich identita se skládá ze dvou základních prvků, které je spojují v jednu skupinu: řadí se mezi původní obyvatele a jsou to ženy (což jim samozřejmě neupírá možnost sebeidentifikovat dle dalších kritérií a původní obyvatelky nepřestávají být heterogenní skupinou).

Klíčovým prvkem je zde především sebeidentifikace.² Není snadné určit, o jak početně velkou část populace se jedná, v obou Amerikách je celková populace původních obyvatel přes 70 miliónů, lze tak prostou úvahou dospět zhruba k polovině této cifry. Téměř polovina původní populace žije v Mexiku, následují Bolívie, Guatemala, Peru a USA.

Cílem diplomové práce je identifikovat prostředky ochrany práv původních obyvatel v rámci meziamerického systému ochrany lidských práv v kontextu mezinárodního práva veřejného a zhodnotit jejich dostatečnost. Autorka si tak vytyčuje následující otázky plynoucí z povahy těchto prostředků: (i) jaké dokumenty nabízí v tomto regionálním systému původním obyvatelkám ochranu a z jakého důvodu je chrání; (ii) jaké orgány fungují v rámci meziamerického systému a mohou se na ně původní obyvatelky obracet; (iii) jaké je hledisko Meziamerického soudu pro lidská práva ve vztahu k ochraně práv původních obyvatel?

Obecně se tématem ochrany práv původních obyvatel v české literatuře zabývá velmi málo autorů; v roce 2018 obhájila Marta Vančurová na Právnické Fakultě Univerzity Karlovy rigorózní práci s názvem *Environmentální práva domorodých národů*, autorka

¹ Heslo pocházející z ajmarštiny: Ať žije Bartolina Sisa! Původní obyvatelka z La Pazu, která stála v čele povstání proti španělským kolonizátorům, byla popravena 5. září 1782, tento den si připomínáme jako Mezinárodní den původních obyvatel.

² Cf. CEPAL. *Mujeres indígenas en America Latina: dinámicas demográficas y sociales en el marco de los derechos humanos*, s. 20.

se ve své práci obsáhle věnuje postavení domorodých národů v mezinárodním právu, zejména tedy vývoji tohoto postavení a problematice definice, uvádí také vyčerpávající přehled právních pramenů, mezi nimi univerzálními i regionálními lidskoprávními úmluvami či dokumenty zakotvujícími zvláštní práva domorodých národů, stručně autorka zmiňuje také kontrolní mechanismus meziamerického systému ochrany lidských práv.

Disertační práce Slavomíra Rudenka obhájená v roce 2012: *Ochrana práv původního obyvatelstva v súčasnom medzinárodnom práve*, práce se velmi systematicky věnuje nejprve podstatě předmětu a systému mezinárodněprávní ochrany původního obyvatelstva, a to i s ohledem na povahu a rozsah mezinárodněprávní úpravy, stejně jako působení a činnosti mezinárodních organizací a regionálním přístupům k ochraně práv původního obyvatelstva, včetně přístupu Organizace amerických států.

Meziamerickému systému ochrany lidských práv se své komparativní disertační práci *Vývoj mezinárodních právních mechanismů ochrany lidských práv a možnosti vzniku Světového soudu pro lidská práva* obhájené na Masarykově univerzitě v roce 2014 věnuje Jan Lhotský. Autor se věnuje kořenům meziamerického systému ochrany lidských práv stejně jako klíčovému dokumentu – Americké úmluvě o lidských právech a dvěma klíčovými orgány: Meziamerické komisi pro lidská práva a Meziamerickému soudu pro lidská práva. Autor shrnuje, že ačkoli předlohou pro meziamerický mechanismus byl ten evropský, zejména s ohledem na existenci a povahu těchto dvou klíčových orgánů, systém se ve svém fungování poměrně emancipoval, a to s ohledem na specifické problémy regionu.³

Co se týká zahraniční literatury, autorka pracuje s anglicky a španělsky psanými texty. Mezi stěžejní literaturu zabývající se právy původních obyvatel lze zařadit zejména publikaci Meziamerické komise pro lidská práva *Las mujeres indígenas y sus derechos humanos en las Américas* (v anglickém překladu *Indigenous Women and Their Human Rights in the Americas*)⁴ z roku 2017, tato publikace se zabývá problematikou ochrany práv žen z komunit původních obyvatel v kontextu meziamerického systému ochrany lidských práv, zabývá se hlavními principy a relevantními standardy mezinárodního práva a zabývá se některými nejpálčivějšími problémy: problematikou

³ Lhotský, Jan: *Vývoj mezinárodních právních mechanismů ochrany lidských práv a možnost vzniku Světového soudu pro lidská práva*, s. 43-44.

⁴ *Původní obyvatelky a jejich lidská práva v Amerikách*.

násilí proti původním obyvatelkám, jejich právu na přístup ke spravedlnosti a v neposlední řadě problematice jejich hospodářských, sociálních a kulturních práv.

Problematikou případů Meziamerického soudu pro lidská práva týkajících se původních obyvatel se zabývá rovněž text Oswalda Ruiz-Chiribogy a Giny Donoso s názvem *Pueblos Indígenas y la Corte Interamericana*⁵ který je zároveň speciální kapitolou komentáře k Americké úmluvě lidských práv. Autoři se zejména zabývají jednotlivými články Americké deklarace lidských práv, klíčové pro diplomovou práci považuje autorka zejména články 5 a 8, tedy právo na osobní integritu a na soudní ochranu.

Velmi důležitou na poli násilí na původních obyvatelkách je rovněž zpráva Mezinárodní fóra původních obyvatel (španělsky *Foro Internacional de Mujeres Indígenas*, anglicky *International Indigenous Women's Forum*) *Mujeres indígenas confrontan violencia*,⁶ ve které se vychází ze tří možných perspektiv: kolektivních práv původních obyvatel, pozic lidských práv obecně a problematiky ochrany lidských práv žen; zpráva se poté zabývá jednotlivými kontexty násilí, jako jsou například ozbrojené konflikty, migrace a přesídlování či násilí ze strany státu.

Z faktografického hlediska je velmi významnou také publikace Hospodářské komise pro Latinskou Ameriku a Karibik (španělsky *Comisión Económica para América Latina el Caribe*, anglicky *Economic Commission for Latin America and the Caribbean*, zkratka „CEPAL“) *Mujeres indígenas en América Latina: dinámicas demográficas y sociales en el marco de los derechos humanos*.⁷

Autoři textů zaměřených na problematiku původních obyvatel se převážně shodují, že se jedná o téma, které si zaslouží v našem století více pozornosti, a to zejména s ohledem na mezinárodněprávní úroveň. Autorka diplomové práce s tímto souhlasí, považuje nicméně za důležité identifikovat mezi původními obyvateli skupinu, které je věnováno minimum pozornosti, v české literatuře dokonce mizivé, a přesto se jedná o skupinu, která je významná a je třeba ji považovat za zranitelnou a reflektovat její specifické postavení. Navíc v kontextu ochrany původních obyvatel je třeba chápat meziamerický regionální systém jako klíčový, jelikož univerzální úprava je především výsledkem snah latinskoamerických států a meziamerický systém ochrany lze ve vztahu

⁵ *Původní obyvatelé a Meziamerický soud pro lidská práva.*

⁶ *Původní obyvatelky čelí násilí.*

⁷ *Původní obyvatelky v Latinské Americe: sociální a demografická dynamika v kontextu lidských práv.*

k ochraně práv původních obyvatel považovat za průkopnický.⁸ Autorka práce tak v kontextu nejen české literatury zpracovává téma velmi nové, dosud opomíjené.

Až do vydání zprávy Meziamerické komise pro lidská práva v roce 2017 neexistoval ani v Amerikách dokument, který by se souhrnně problematikou zabýval. Zpráva vychází z několikaletého zjišťování situace, které zahrnovalo dotazníková šetření či návštěvy jednotlivých amerických států. Komise se na základě zjištěného rozhodla apelovat na mezinárodní komunitu, aby se problematika práv původních obyvatel stala předmětem jejího zájmu a byla zkoumána s ohledem na genderovou i etnicko-rasovou perspektivu, a to v kontextu historických, ekonomických i sociálních proměnných. Tato zpráva byla autorce zejména inspirativním podnětem, aby se tématu ochrany původních obyvatel věnovala ve své diplomové práci.

Jak plyne ze závěrů Komise, původní obyvatelky jsou limitovány v požívání svých politických, hospodářských, sociálních i kulturních práv. To se projevuje v řadě situací od zhoršeného přístupu na trh práce, překážky geografického i ekonomického charakteru, jež jim brání v přístupu ke vzdělávání či zdravotnictví, omezený přístup k sociálním programům i službám, nízká úroveň politické participace či celková sociální marginalizace. Tyto všechny situace ve své důsledku vedou pouze k dalšímu porušování práv původních obyvatel a přispívají k jejich strukturální diskriminaci.

Lze je proto v mnohých kontextech (zejména za ozbrojených konfliktů) považovat za zvlášť zranitelné, a proto častěji vystavené různým formám násilí. Rovněž jsou vystaveny větším obtížím, chtějí-li se domáhat spravedlnosti, mnohdy jsou vystaveny diskriminaci ze strany majoritní i své vlastní společnosti. Idea ženy je pro mnohé komunity původních obyvatel role podřízená, patriarchálně determinovaná. Kombinace těchto faktorů nejen vede k jejich větší marginalizaci, ale výrazně omezuje ochranu jejich práv.⁹

Autorka v diplomové práci testuje tvrzení, že nabízené instrumenty ochrany práv původních obyvatel v meziamerickém systému nejsou dostatečné pro zaručení jejich práv, a to zejména s ohledem na jejich vícenásobnou diskriminaci a zvýšenou vulnerabilitu. Autorka si je vědoma, že míra dostatečnosti je poněkud vágním kritériem, v diplomové práci tak dostatečnost hodnotí jako žádnou potřebu přijímat další

⁸ Cf. Rudenko, Slavomír. Ochrana práv původního obyvatelstva v súčasnom medzinárodnom práve, s. 125-127.

⁹ Sierra, María Teresa. Las mujeres indígenas ante la justicia comunitaria. Perspectiva desde la interculturalidad y los derechos. In: Desacatos, núm. 31, septiembre-diciembre 2009, s. 76.

dokumenty, zřizovat zvláštní orgány či vyvíjet aktivity a politiky s cílem podpořit ochranu práv původních obyvatel a vyvážit tak faktické nerovnosti, kterým čelí. Jinými slovy ochranu práv původních obyvatel by bylo možné považovat za dostatečnou, pokud by bylo různým opatřeními zajištěno jejich rovné postavení ve společnosti, a to s přihlédnutím ke zvýšené míře vulnerability.

Jednotlivé výše předestřené výzkumné otázky odpovídají také částem diplomové práce, přičemž autorka postupuje od obecných otázek po konkrétnější. První proto představuje analýzu pramenů, tedy jednotlivých regionálních dokumentů ochrany, jinými slovy, v jakých dokumentech jsou upravena jejich práva a na základě jakých ustanovení se mohou domáhat ochrany. Autorka nejprve ze všech regionálních dokumentů klasifikovala ty, jejichž porušení ve vybrané judikatuře konstatoval Meziamerický soud pro lidská práva, nad rámec uvádí také Deklaraci práv a povinností člověka, jež je klíčovým dokumentem pro celý regionální systém ochrany lidských práv a také Americkou deklaraci práv původních obyvatel, která se do budoucna jeví být užitečným instrumentem. Následně v těchto dokumentech hledá ta ustanovení, pokud je obsahují, které lze vztáhnout na ochranu práv původních obyvatel, jedná se tedy o kvalitativní analýzu právních dokumentů.

Tato část obsahuje dva základní typy dokumentů, jež nabízí původním obyvatelkám ochranu z různých důvodů: v první řadě jsou zde obecné regionální dokumenty, mezi které je třeba zařadit zejména Deklaraci práv a povinností člověka a Americkou úmluvu o lidských právech. Druhou skupinu lze pak rozdělit dle toho, zda chrání původní obyvatelky jako ženy, jako původní obyvatele či z jiného speciálního důvodu, pokud jej naplní, poslední kategorie se tak neváže na jejich identitu, jako spíše na zvlášť zranitelné postavení, ve kterém se však mohou ocitnout i jiné osoby, v celé první části se tak uplatňuje především analýza pramenů, autorka se zabývá především otázkou, jakou (či zda vůbec) ochranu původním obyvatelkám jednotlivé dokumenty nabízejí.

Ve druhé části se pak autorka věnuje relevantním orgánům ochrany práv. Autorka využívá zejména deskripci, aby zachytila roli a způsob fungování jednotlivých orgánů, případně také detailní průběh řízení před nimi, následně hodnotí, jakou roli hrají při ochraně práv původních obyvatel, již prvním pohledu se nabízí, že v případě Meziamerické komise pro lidská práva a Meziamerického soudu pro lidská práva jsou stěžejní zejména řízení o individuálních stížnostech. I v této části autorka pracuje

především s primárními prameny, zejména s důrazem na Americkou úmluvu o lidských právech, statuty či jednacími řády obou orgánů.

V poslední části pak autorka analyzuje judikaturu Meziamerického soudu pro lidská práva, protínají se zde obě předchozí otázky, tedy jaké dokumenty původní obyvatelky chrání a u jakých orgánů se mohou na regionální úrovni domáhat ochrany, s praxí regionálního soudního orgánu v podobě konkrétních případů. Výběr judikatury vychází z výše citované zprávy Meziamerické komise pro lidská práva. Rozhodnutí se pak týkají především porušení čtyř článků Americké úmluvy o lidských právech, z nichž první dva se týkají práva na osobní integritu a práva na ochranu cti a důstojnosti a druhé procedurální práv, která jsou v regionálním dokumentu oddělena jako právo na spravedlivý proces a právo na soudní ochranu.

Vybraná rozhodnutí se týkají mj. i mučení v případech *Fernández Ortega et al v. México* (2010) a *Rosendo Cantú et al. v. México* (2010), ve kterých se jedná o odpovědnost státu za sexuální násilí, kdy ženy byly takto mučeny vojáky. Další čtyři rozhodnutí se týkají ozbrojeného vnitrostátního konfliktu v Guatemale, jedná se o případy *Tiu Tojín v. Guatemala* (2008), *Masacre Plan de Sánchez v. Guatemala* (2004), *Masacres de Río Negro v. Guatemala* (2012) a *Masacre de las dos Erres v. Guatemala* (2009), ve všech případech se jedná o porušování práv za vnitrostátního ozbrojeného konfliktu, který v zemi probíhal v letech 1960-1996. V případě Tiu Tojín se jedná o nucené zmizení v rukách guatemalské armády, v případě masakrů se jedná o sexuální násilí, vraždy či nucené potraty.

1. Regionální dokumenty

1.1. Úvodem první části

První část diplomové práce představuje základní dokumenty ochrany práv v meziamerickém systému ochrany lidských práv, ve všech případech se jedná o multilaterální smlouvy. Mezinárodní smlouvy jsou rozděleny dle do dvou kapitol dle toho, zda jsou označeny jako deklarace nebo úmluvy, jedná se však pouze o jazykově formální dělení. Jak uvádí ve své publikaci Potočný „*Mezinárodní smlouvou (international treaty) se obvykle rozumí dohoda mezi státy nebo mezinárodními organizacemi, kterou se zakládají, mění nebo ruší jejich vzájemná práva a závazky podle mezinárodního práva.*“¹⁰ Dodává přitom, že označení, které státy pro dokumenty volí, tedy různé názvy, jako jsou dohoda, úmluva, konvence atp., jsou někdy náhodné. Nicméně tomu nepřikládá žádný význam, jelikož všechny mezinárodní smlouvy zavazují smluvní strany a plyne z nich rovněž povinnost poctivého plnění.¹¹

Druhým vodítkem pro takové rozdělení je skutečnost, že Meziamerický soud pro lidská práva (španělsky *Corte Interamericana de Derechos Humanos*, anglicky *Inter-American Court of Human Rights*, zkráceně „CorteIDH“ nebo „Tribunál“), shledal ve vybrané judikatuře porušení dokumentů ze druhé skupiny, nicméně i obě deklarace je třeba s ohledem na kontext ochrany práv původních obyvatel nutno považovat za stěžejní a nelze je proto z analýzy regionálních dokumentů vynechat.

Dokumenty druhé kapitoly autorka rozlišuje dle toho, zda se jedná o katalog základních lidských práv, v tomto případě o Americkou úmluvu o lidských právech (španělsky *Convención Americana sobre Derechos Humanos*, anglicky *American Convention on Human Rights*, rovněž citované jako Pakt ze San José, autorka dále uvádí pod zkratkou „CADH“) či o úmluvy poskytující zvláštní ochranu.

¹⁰ Potočný, Ondřej. Mezinárodní právo veřejné: Zvláštní část, marg. 205.

¹¹ Ibid, marg. 206.

1.2. Deklarace jako dokumenty ochrany v meziamerickém systému

Prvním dokumentem, který je třeba zmínit, je Americká deklarace práv a povinností člověka (španělsky *Declaración Americana de los Derechos y Deberes del Hombre*, anglicky *American Declaration of the Rights and Duties of Man*, autorka dále uvádí pod zkratkou „DADDH“ nebo jako „Deklarace“). Deklarace byla podepsána v Bogotě v roce 1948, o několik měsíců ji tak je možné považovat za první moderní katalog lidských práv. Jak však plyne z názvu, je specifická i odděleným výčtem povinností.¹² Nejedná se však o první dokument meziamerického systému.¹³

V druhém případě se jedná o poměrně nový lidskoprávní meziamerický dokument z roku 2016: Americkou deklaraci práv původních obyvatel (španělsky *Declaración Americana sobre los Derechos de los Pueblos Indígenas*, anglicky *American Declaration of the Rights of Indigenous Peoples*, dále jako „DADPI“).

1.2.1. Americká deklarace práv a povinností člověka

Deklaraci bývá někdy přezdíváno *Carta Magna del Sistema Interamericano*, tedy Magna charta meziamerického systému, byla přijata 30. dubna 1948 v kolumbijské Bogotě na deváté mezinárodní americké konferenci.¹⁴

Charta Organizace amerických států (anglicky *Organization of American States*, španělsky *Organización de Estados Americanos*, dále jen „OEA“) v souvislosti s CIDH (anglicky *Inter-American Commission on Human Rights*, španělsky *Comisión Interamericana de Derechos Humanos*, zkráceně „CIDH“ nebo „Komise“) předvídá existenci budoucí meziamerické úmluvy o lidských právech, která má dát zároveň vzniknout Komisi jako orgánu, jehož hlavním úkolem má být ochrana lidských práv a být konzultativním orgánem OEA v dané problematice.¹⁵ V přechodných ustanoveních DADDH zároveň svěruje Komisi dohled nad dodržováním lidských práv.¹⁶ Ačkoli se v Chartě OEA o lidských právech a jejich ochraně i dohledu nad dodržováním hovoří,

¹² Steiner, Christian; Uribe, Patricia (eds.) et al. *Convención Americana sobre Derechos Humanos: comentada*, s. XXV.

¹³ Cf. *Ibid*, s. 1.

¹⁴ Steiner, Christian; Uribe, Patricia (eds.) et al. *Convención Americana sobre Derechos Humanos: comentada*, s. 1.

¹⁵ Článek 106 Charta OEA.

¹⁶ Článek 145 Charta OEA.

nejsou zde definována. Přejícné ustanovení se v Chartě OEA objevilo po její revizi Protokolem z Buenos Aires z roku 1967¹⁷ a svěřovalo CIDH dohled do doby, než bude přijata CADH.¹⁸ V kontextu Statutu Komise z roku 1960 jsou lidská práva chápána jako ta garantována právě v Deklaraci.¹⁹

Ačkoli současný text Statutu neobsahuje tento článek, DADDH zůstává důležitým dokumentem z toho důvodu, že ne všechny americké státy později přistoupily k podpisu Paktu ze San José (a ne všechny státy ratifikovaly oba jeho protokoly, případně od smlouvy odstoupily)²⁰ a DADDH zůstává jediným lidskoprávním dokumentem, který ve spojení s Chartou OEA a Statutem CIDH zakládá jurisdikci Komise nad těmito americkými státy, tzn. členskými státy OEA.²¹

Ačkoli byla DADDH přijata o několik měsíců dříve než Všeobecnou deklaraci lidských práv (anglicky *Universal Declaration of Human Rights*, španělsky *Declaración Universal de los Derechos Humanos*), přijatou 10. prosince téhož roku v Paříži, oba dokumenty se vzájemně ovlivnily. Dokument vypracovaný v roce 1945 Meziamerickým právnickým komitétem (španělsky *Comité Jurídico Interamericano*) byl zdrojem inspirace pro Všeobecnou deklaraci lidských práv nejen proto, že sám měl ambici univerzálního pohledu, ale navíc v sobě kombinoval liberální individualistické pojetí lidských práv s ideou sociální funkce vlastnictví a solidarity. Naopak návrh Všeobecné deklarace lidských práv byl konzultován při finálním projednávání Deklarace.²²

¹⁷ Protokol, kterým se mění Charta Organizace amerických států, „Protokol z Buenos Aires“, 27. února 1967 (který přinesl přechodná ustanovení 149 a 150); španělsky: Protocolo de Reformas a la Carta de la Organización de los Estados Americanos, "Protocolo de Buenos Aires", 27 de febrero de 1967 (que creó las disposiciones transitorias 149 y 150).

¹⁸ Díaz, Álvaro Paúl. La Génesis de la Declaración Americana de los Derechos y Deberes del Hombre y la Relevancia Actual de sus Trabajos Preparatorios. In: Revista de Derecho de la Pontificia Universidad Católica de Valparaíso.

¹⁹ Cf. Steiner, Christian; Uribe, Patricia (eds.) et al. Convención Americana sobre Derechos Humanos: comentada, s. 2
CIDH. Origin and Legal Bases of the IACHR [online].

Poznámka: nový status, platný v současnosti v pozdějším znění z roku 1980, byl přijat roku 1979 v bolívijském La Paz.

²⁰ Kanada, USA, Belize Kuba, Guyana a některé další karibské státy CADH nikdy neratifikovaly, naopak Venezuela či Trinidad a Tobago přestaly být smluvními stranami v letech 2012 a 1998.

²¹ Cf. OEA. Sistema Interamericano de Derechos Humanos [online].

²² Steiner, Christian; Uribe, Patricia (eds.) et al. Convención Americana sobre Derechos Humanos: comentada, s. 3-4.

Dle poradního stanoviska Tribunálu²³ o které zažádala na sklonku osmdesátých let Kolumbie, se hodnota Deklarace změnila od doby, kdy byla přijata. Není to důsledek pouhého plynutí času, nýbrž výsledek proměny mezinárodního práva a přijetí nových instrumentů. Ve stanovisku dochází k závěru, že ve vztahu k Chartě OEA představuje DADDH pramen mezinárodních povinností.²⁴ Co se týká kolumbijské otázky, které směřovala k možnosti CorteIDH vykládat Deklaraci, ve stanovisku dochází Tribunál k závěru, že jestliže CADH odkazuje na DADDH,²⁵ ve svých poradních stanoviscích, je k tomu nepochybně oprávněn.²⁶

Deklaraci uvádí přijímací formule a dále je tvořena označenou preambulí a 38 články rozdělenými na dvě kapitoly dle obsahu, tedy práva, která je tvořena 28 články, a povinnosti, celkem 10 články. Co se týká samotné dikce článků Deklarace, většina z nich je univerzální, zahrnuje každého člověka. Navíc článek 2 zakotvuje rovnost před zákonem a uvádí následující demonstrativní výčet diskriminačních důvodů: rasa, pohlaví, jazyk a vyznání. Naopak zvýšenou ochranu poskytuje DADDH těhotným a kojícím ženám a dětem, kdy jim přiznává na základě jejich zranitelného statutu právo na zvláštní zacházení, ochranu a pomoc.²⁷

1.2.2. Americká deklarace práv původních obyvatel

Tento regionální dokument byl přijat v Santo Domingu Valným shromážděním OEA v poměrně nedávné době, dne 14. června 2016.²⁸ O devět let se tak opozdil oproti Deklaraci práv původních obyvatel (anglicky *Declaration on the Rights of Indigenous Peoples*, španělsky *Declaración sobre los Derechos de los Pueblos Indígenas*) přijaté na půdě Valného shromáždění OSN v září 2007.²⁹ V případě DADPI se jedná o završení

²³ Interpretación de la Declaración Americana de los Derechos y Deberes del Hombre en el Marco del Artículo 64 de la Convención Americana sobre Derechos Humanos (1989): Corte Interamericana de Derechos Humanos, Opinión Consultiva, OC-10/89, Serie A N° 10.

²⁴ Cf. Steiner, Christian; Uribe, Patricia (eds.) et al. Convención Americana sobre Derechos Humanos: comentada, s. 12-14.

²⁵ Preamble a článek 29 d) CADH.

²⁶ Par. 36 OC-10/89.

²⁷ Článek 7 DADDH.

²⁸ Cf. Clavero, Bartolomé. La Declaración Americana sobre Derechos de los Pueblos Indígenas: el reto de la interpretación de una norma contradictoria. In: Pensamiento Constitucional, s. 11.

²⁹ Proti z amerických států hlasovaly Kanada a USA. Cf. UNBISNET. A/RES/61/296 [online].

procesu, který byl započat již v roce 1989, kdy Valné shromáždění OEA pověřilo Komisi přípravou návrhu takového dokumentu.³⁰

Po uvozovací klauzuli sestává text z preambule a celkem 41 článků, tyto články jsou rozděleny do 6 částí: první upravuje termín původní obyvatelé stejně jako působnost normy, druhá část pak jednotlivá lidská (individuální) a kolektivní práva, třetí pak právo na kulturní identitu a další aspekty s ní související. Čtvrtá část DADPI upravuje politická práva vč. práva na správu vlastních záležitostí, pátá pak sociální a hospodářská práva a právo vlastnické, poslední pak obecná ustanovení.

Práva zakotvená v Americké deklaraci práv původních obyvatel je nutno vnímat jako minimální standard pro přežití, důstojnost a blahobyt původních obyvatel v Amerikách. Dle článku 1 DADPI vztahuje se dokument vztahuje na ochranu práv všech původních obyvatel v Amerikách.³¹ Základním kritériem je přitom sebeurčení, státy jsou povinny toto sebeurčení respektovat jak na individuální, tak i na kolektivní úrovni.³² Samotné právo na sebeurčení a na ně navazující právo svobodného politického určení a hospodářského, sociálního i kulturního rozvoje, upravuje pak článek 3.

Již v preambuli se hovoří o původních obyvatelích právě s ohledem na skutečnost, že kontinenty obývali ještě před kolonizátory.³³ Uznávají se také historické nespravedlnosti, které v důsledku kolonizace tito obyvatelé trpěli, jako je například vyvlastnění jejich území a přírodních zdrojů. Kromě toho preambule explicitně odkazuje právě na Deklaraci práv původních obyvatel a Úmluvu č. 169 Mezinárodní organizace práce. Podle Mezinárodní pracovní skupiny pro záležitosti původních obyvatel (anglicky *International Work Group for Indigenous Affairs*, zkráceně „IWGIA“) však tato preambule oproti Deklaraci práv původních obyvatel dostatečně nereflektuje a neuznává podmínky původních obyvatel, a proto nepřiznává jako hlavní princip právě právo sebeurčení. Ačkoli, jak autorka uvedla výše, tento je zmíněn v člancích 1 a 3, což však nemění neuznání tohoto práva jako základního principu v preambuli. S ohledem na uznání historických křivd pak IWGIA kritizuje nedostatečné přijetí zodpovědnosti

³⁰ OEA. Proyecto de Declaración Americana sobre los Derechos de los Pueblos Indígenas [online].

³¹ Čl. 1 odst. 1 DADPI.

³² Čl. 1 odst. 2 DADPI.

³³ Ve španělštině se rozlišuje *indígena* a *originario*, mluví-li se o původních obyvatelích, používá španělština termín *pueblos indígenas*, chce-li pak zdůraznit právě tento charakter, tedy jakési prvotní obyvatelstvo, používá adjektivum *originario*.

jednotlivými státy za tyto křivdy, což má být pokračováním logiky kolonialismu a podřízenosti původních obyvatel.³⁴

Na další zajímavý rozdíl mezi Deklarací práv původních obyvatel a DADPI upozorňuje Bartolomé Clavero: zatímco univerzální dokument výslovně přiznává v návaznosti s právem na sebeurčení rovněž právo na samosprávu, s ohledem na vnitřní a místní záležitosti, a její financování,³⁵ na regionální úrovni DADPI podmiňuje práva a svobody zaručená tímto dokumentem nutným souladem s Chartou OEA, která nemohou být vykládána tak, aby byt' jen částečně omezovala územní integritu nezávislých a suverénních států.³⁶ Obdobnou kritiku přidává také IWGIA, kdy konstatuje, že DADPI jasně upřednostňuje územní integritu před právem na sebeurčení původních obyvatel.³⁷

Co se týká původních obyvatel, DADPI upravuje ve svém článku 7 rovnost pohlaví, v jeho prvním odstavci je upraveno obecně právo původních obyvatel na rovné zacházení bez jakékoli diskriminace. V dalším odstavci smluvní státy přiznávají, že jakékoli násilí vůči původním obyvatelům na individuální i kolektivní úrovni, a zejména ženám, znemožňuje jejich výkon lidských práv a svobod. Třetí odstavec pak ukládá státům povinnost přijmout nezbytná opatření, aby bylo předcházeny a potírány veškeré formy násilí a diskriminace – zejména původních obyvatel a dětí.

Zvláštní ochrana žen a dívek (ale také chlapců a starších osob, mezi které musíme nutně řadit i ženy) je pak upravena s ohledem na jejich možné pracovní vykořisťování, zde je povinnost přijmout odpovídající přírčena opět státům, v tomto případě však ve spolupráci s komunitami původních obyvatel.³⁸ Obdobný závazek obsahuje dokument také ve vztahu k ochraně žen, dívek a chlapců před jakýmkoli, zejména sexuálním násilím, a to v kontextu plnění závazků vycházejících z norem humanitárního práva.³⁹

³⁴ IWGIA. Análisis: Declaración Americana de Derechos de los Pueblos Indígenas de la OEA [online].

³⁵ Čl. 4 DRIP.

³⁶ Čl. 4 DADPI.

Clavero, Bartolomé. La Declaración Americana sobre Derechos de los Pueblos Indígenas: el reto de la interpretación de una norma contradictoria. In: Pensamiento Constitucional, s. 13.

³⁷ IWGIA. Análisis: Declaración Americana de Derechos de los Pueblos Indígenas de la OEA [online].

³⁸ Článek 27 DADPI.

³⁹ Čl. 30 DADP.

Nad rámec je třeba uvést, že zajímavým aspektem DADPI je také protnutí práv původních obyvatel s právem životního prostředí.⁴⁰ Dané téma, zejména s ohledem na územní nároky původních obyvatel bylo již rozsáhle zpracováno i v češtině.⁴¹

1.3. Regionální úmluvy ochrany práv

Třetí kapitola je rozdělena na dvě podkapitoly, první je věnována Americké úmluvě o lidských právech jako obecnému katalogu lidských práv a také stěžejnímu dokumentu celého meziamerického systému. Následující podkapitola se věnuje úmluvám, jejichž porušení ve svých rozsudcích týkajících se původních obyvatel shledal CorteIDH, zároveň se jedná o smlouvy lidskoprávního charakteru, které poskytují partikulární ochranu určitým osobám, ať již jsou vymezeny na základě genderu či toho, že se staly obětmi jistého jednání.

1.3.1. Americká úmluva o lidských právech jako regionální katalog lidských práv

Americká úmluva o lidských právech, nazývaná rovněž Pakt ze San José byla podepsána na zvláštní meziamerické konferenci o lidských právech, která se konala v hlavním městě Kostariky, a to 22. listopadu 1968 (s účinností od 18. července 1978).

Jedná se o dokument, ve kterém se smluvní státy zavázaly respektovat garantovaná práva a svobody, stejně jako garantovat jejich výkon všem osobám bez diskriminace.⁴² Pokud výkon těchto práv a svobod není zaručen, smluvní strany se zavazují přijmout odpovídající legislativní a další opatření k nápravě tohoto stavu.⁴³ Kromě práv a povinností zakládá CADH celý regionální mechanismus ochrany lidských práv pro smluvní strany, tedy fungování CIDH a CorteIDH.⁴⁴

⁴⁰ Cf. Gouritin, Armelle; Aguilar, Adriana. La adopción de la Declaración Americana sobre los Derechos de los Pueblos Indígenas: un análisis crítico desde el punto de vista de los derechos ambientales. In: Anuario mexicano de derecho internacional.

⁴¹ Vančurová, Marta. Environmentální práva domorodých národů.

⁴² Článek 1 CADH; CADH nabízí poměrně širokou škálu diskriminačních důvodů, výslovně tak uvádí: rasu, barvu, pohlaví, jazyk, náboženství, politické či jiné názory, národní či společenský původ, ekonomickou situaci, narození či jakékoli společenské postavení.

⁴³ Článek 2 CADH.

⁴⁴ Cf. Steiner, Christian; Uribe, Patricia (eds.) et al. Convención Americana sobre Derechos Humanos: comentada, s. XI.

Juan N. Silva Meza v prologu komentáře CADH tak hovoří o internalizaci zaručených práv, obdobně jako tomu bylo u Evropské úmluvy o lidských právech (anglicky *European Convention on Human Rights*, španělsky *Convención Europea de Derechos Humanos*). CADH je v souladu s článkem 2 závazkem států a prozařuje do interpretace norem nejen ústavního práva, ale napříč vnitrostátními právními řády.⁴⁵ Navíc je nutno připomenout, že ochrana poskytnutá na regionální úrovni (tedy na základě činnosti CIDH, nebo dokonce CorteIDH) musí být vnímána jako prostředek *ultima ratio*.⁴⁶

Nelze říci, že by na sebe obě regionální úmluvy neměly žádný vliv. Jak uvádí Dean Spielmann, předseda Evropského soudu pro lidská práva (anglicky *European Court of Human Rights*, španělsky *Tribunal Europeo de Derechos Humanos*) v letech 2012-2015, CorteIDH mnohdy Evropský soud pro lidská práva cituje a způsob, jakým Tribunál vykládá CADH lze v některých případech vnímat i v kontextu judikatury právě Evropského soudu pro lidská práva. Jako příklad lze jmenovat právo na svobodu a osobní bezpečnost, právo na spravedlivé řízení, shromažďovací a sdružovací svobodu a princip rovnosti.⁴⁷

Pakt ze San José tvoří preambule a 82 článků. Je systematizovaná na tři části, které tvoří celkem 11 kapitol. První část obsahuje povinnosti států a katalog chráněných práv, a tak první kapitola, jež je tvořena výše citovanými články 1 a 2 obsahuje výčet těchto povinností, druhá kapitola je katalogem občanských a politických práv, třetí kapitola hospodářských, sociálních a kulturních práv, čtvrtá upravuje, garanci výkonu, kterých práv lze pozastavit ve zvláštních případech, interpretaci, aplikaci a poslední kapitola první části obsahuje povinnosti osob. Druhá část se zabývá způsoby ochrany těchto práv, šestá kapitola tak stanoví orgány ochrany, Komisi se věnuje sedmá a Tribunálu osmá kapitola, devátá pak představuje společná ustanovení. Poslední část obsahuje po kapitole o obecných a přechodných ustanoveních.

Kategorie původních obyvatel jako subjektu zvláštní ochrany není v textu CADH zmíněna vůbec, ochrana žen pouze ve třech člancích. V prvním případě se jedná

⁴⁵ Steiner, Christian; Uribe, Patricia (eds.) et al. *Convención Americana sobre Derechos Humanos: comentada*, s. VII-VIII.

⁴⁶ Cf. *Ibid*, s. 7.

⁴⁷ *Ibid*, s. XV.

o nemožnost uložit trest smrti těhotným ženám.⁴⁸ V ostatních dvou případech se jedná o specifické terminologické rozlišení obchodu s otroky a obchodu se ženami⁴⁹ a o možnosti muže a ženy uzavřít manželství.⁵⁰

Pakt ze San José byl doplněn dvěma protokoly: v roce 1988 Doplnčkovým protokolem k CADH ve věci hospodářských, sociálních a kulturních práv (Protokol ze San Salvadoru) a v roce 1990 Protokolem CADH ohledně zrušení trestu smrti. Některé smluvní státy ratifikovaly oba, některé žádný a některé pouze jeden z protokolů. Pozdější z protokolů s ohledem na práva původních obyvatelk nepřináší žádnou specifickou ochranu, zatímco Protokol ze San Salvadoru specificky upravuje závazek smluvních států ohledně speciálních programů umožňujících ženám vykonávat právo získávat prostředky pro své životní potřeby prací⁵¹ a sociální zabezpečení žen před a po porodu.⁵²

1.3.2. Meziamerické úmluvy poskytující zvláštní ochranu

Do této kategorie patří Meziamerická úmluva o prevenci, trestání a potírání násilí na ženách (španělsky *Convención Interamericana para Prevenir, Sancionar y Erradicar la Violencia contra la Mujer* „Convención Belém do Pará“, anglicky *Inter-American Convention on the Prevention, Punishment, and Eradication of Violence against Women*“, dále jako „Úmluva Belém do Pará“ nebo „CIPSEVM“) z roku 1994, Meziamerická úmluva o nuceném zmizení osob (španělsky *Convención Interamericana sobre Desaparición Forzada de Personas*, anglicky *Inter-American Convention on Forced Disappearance of Persons*, dále jako „CIDFP“) z téhož roku a Meziamerická úmluva o předcházení a trestání mučení (španělsky *Convención Interamericana para Prevenir y Sancionar la Tortura*, anglicky *Inter-American Convention to Prevent and Punish Torture*, dále autorka uvádí jako „CIPST“) podepsaná v kolumbijské Cartageně v roce 1985.

⁴⁸ Čl. 4 odst. 5 CADH, širší úprava absolutního zákazu trestu smrti platí pro smluvní strany druhého protokolu CADH.

⁴⁹ Čl. 6 odst. 1 CADH.

⁵⁰ Čl. 17 odst. 3 CADH.

⁵¹ Čl. 6 odst. 2 Protokolu.

⁵² Čl. 9 odst. 2 Protokolu.

1.3.2.1. Meziamerická úmluva o prevenci, trestání a potírání násilí na ženách

Úmluva Belém do Pará je prvním dokumentem, který se zabývá ochranou žen a výslovně zaručuje jejich základní práva, a to s cílem bojovat proti násilí na ženách. Marcela Virginia Rodríguez považuje její výslovné zaměření na ženy, kdy se liší od jednotlivých vnitrostátních úprav právě nepoužíváním genderově neutrálních termínů, které dle autorky chybují v tom, že jasně nepojmenovávají, kdo je fakticky na základě mocensky nerovných vztahů obětí, za velký pokrok v problematice násilí na ženách.⁵³ Dokument tak formálně garantuje ženě právo na život bez násilí.⁵⁴

S ohledem na faktická znevýhodnění a k zajištění co nejširší materiální publicity byla úmluva přeložena do několika původních jazyků.⁵⁵ Navíc se stala základem a vzorem k přijetí norem a politik, které jsou zaměřeny na prevenci, trestání a potírání násilí páchaného na ženách.⁵⁶ Cílem Úmluvy Belém do Pará je nejen jejich individuální ochrana a zajištění trestání agresorů, ale také náprava systémových nerovností.⁵⁷

Prvními státy, které CIPSEVM ratifikovaly, byly v prosinci 1994 Bolívie a v únoru 1995 Venezuela, v průběhu toho roku se k nim připojilo dalších 12 států, v roce 1996 pak Argentina.⁵⁸ Dokument je tvořen uvozovací formulí a 25 články rozdělenými do pěti kapitol. První upravuje definici pojmů a působnost, druhá stanoví, která práva jsou CIPSEVM chráněná a třetí pak povinnosti států. Čtvrtá kapitola upravuje mechanismy ochrany práv žen a poslední pak obecná ustanovení. Preambule slouží nejen k výkladu Úmluvy Belém do Pará, ale má sloužit také jako interpretační vodítko ve vztahu k vnitrostátním právním řádům.⁵⁹

⁵³ Rodríguez, Marcela V.: Sobre la Convención Interamericana para prevenir, sancionar, y erradicar la violencia contra la mujer. In: Revista Jurídica de la Universidad de Palermo, s. 108.

⁵⁴ MESECVI. Guía para la Aplicación de la Convención Interamericana para Prevenir, Sancionar y Erradicar la Violencia contra la Mujeres, s. 77.

⁵⁵ Cf. OEA. Convención Belém do Pará [online]

⁵⁶ OEA. Convención Interamericana para Prevenir, Sancionar y Erradicar la Violencia contra la Mujer (Belém do Pará) [online].

⁵⁷ Rodríguez, Marcela V.: Sobre la Convención Interamericana para prevenir, sancionar, y erradicar la violencia contra la mujer. In: Revista Jurídica de la Universidad de Palermo, s. 113.

⁵⁸ Pérez Contreras, María de Monsterrat. Comentarios a la Convención Interamericana para Prevenir, Sancionar y Erradicar la Violencia contra la Mujer: Convención Belém do Pará. In: Revista de la Facultad de Derecho de México, s. 670.

⁵⁹ MESECVI. Guía para la Aplicación de la Convención Interamericana para Prevenir, Sancionar y Erradicar la Violencia contra la Mujeres, s. 15.

V Úmluvě Belém do Pará je nejprve definováno, co se rozumí násilím páchaným na ženách, a to jakékoli jednání či chování, které zapříčiní smrt, ublížení na zdraví či fyzické utrpení ženy, sexuální nebo fyzické, a to na základě jejího pohlaví. CIPSEVM také vymezuje tři typy takového násilí, a to z hlediska, zda je fyzické, psychické nebo sexuální.⁶⁰ A může být pácháno v soukromém či veřejném životě, nebo být přímo pácháno či tolerováno státem.⁶¹ Dle Rodríguez je třeba vykládat definici v tom smyslu, aby zahrnovala též opomenutí.⁶² Obdobně ji chápe také Pérez Contreras, která vnímá definici jako velmi širokou, zejména s ohledem na zahrnutí odpovědnosti státu.⁶³ Nicméně i tak autorka konstatuje, že navzdory mnohdy namítané nepřesnosti ustanovení CIPSEVM ve svých prvních dvou článcích upravuje koncept, typy a oblasti, kde je násilí na ženách pácháno.⁶⁴ Násilím na ženách je tedy třeba rozumět formu diskriminace, která ženě znemožňuje či ztěžuje výkon jejích základních práv a svobod.⁶⁵ Jak plyne z judikatury CorteIDH,⁶⁶ nelze jakékoli porušení lidských práv na úkor ženy považovat za porušení Úmluvy Belém do Pará. Takové násilí je založeno na genderu a spadá do jedné z kategorií (typů) vymezených v článku 1.⁶⁷

Článek 6 specifikuje výslovně, a to demonstrativním výčtem, dvě specifická práva žen: nebýt jakýmkoli způsobem diskriminována a být hodnocena a vzdělávána bez ohledu na stereotypní vzorce chování či společenské a kulturní praktiky založené na konceptech podřadnosti či podřízenosti. Podle Komise expertek Meziamerické komise žen (anglicky *Inter-American Commission of Women*, španělsky *Comisión Interamericana de Mujeres*, dále jako „CIM“ nebo „Komise žen“) je problematické, že v patriarchálních systémech ženy vystavené násilí, které se rozhodnou obrátit na státní instituce, čelí na základě stereotypních vzorců chování a rozdělení genderových rolí diskriminaci.⁶⁸ V tomto kontextu pak CIPSEVM ukládá smluvním stranám povinnost

⁶⁰ Čl. 1 Belém do Pará.

⁶¹ Čl. 2 Belém do Pará.

⁶² Rodríguez, Marcela V.: Sobre la Convención Interamericana para prevenir, sancionar, y erradicar la violencia contra la mujer. In: Revista Jurídica de la Universidad de Palermo, s. 108

⁶³ Pérez Contreras, María de Monsterrat. Comentarios a la Convención Interamericana para Prevenir, Sancionar y Erradicar la Violencia contra la Mujer: Convención Belém do Pará. In: Revista de la Facultad de Derecho de México, s. 673.

⁶⁴ Ibid, s. 678.

⁶⁵ MESECVI. Guía para la Aplicación de la Convención Interamericana para Prevenir, Sancionar y Erradicar la Violencia contra la Mujeres, s. 21.

⁶⁶ Perozo y otros vs. Venezuela: Sentencia de 28 de enero de 2009, par. 295.

⁶⁷ Ibid, s. 21.

⁶⁸ Ibid, s. 27.

progresivním způsobem a specifickými opatřeními nejen zajistit respekt, ochranu a prosazování práv žen, ale také změnit stereotypní vzorce chování mužů i žen, bojovat s předsudky, zvyky nebo jakýmkoli praktikami, které jsou založené na podřízenosti ženy a legitimizují, nebo dokonce podněcují páchaní násilí na ženách či jinými prostředky jako vládními programy vzdělávání a dalšími prostředky zlepšovat postavení žen.⁶⁹

Státy přitom mají povinnost brát v potaz zranitelné postavení žen, které může vycházet z důvodů, které Úmluva Belém do Pará uvádí demonstrativním výčtem; jedná se například o rasu, etnicitu nebo migrantský původ či těhotenství, nezletilost nebo nepříznivou socioekonomickou situaci. Dané ustanovení však explicitně vyjmenovává několik dalších diskriminačních důvodů.⁷⁰

Dále Úmluva Belém do Pará upravuje mechanismy ochrany práv žen. Například stanoví, že smluvní státy jsou do zpráv zasílaných Komisi povinny uvádět přijatá opatření, zaznamenané problémy a faktory usnadňující páchaní násilí na ženách.⁷¹ Podle Pérez Contreras jsou tyto zprávy velmi důležité s ohledem na cílem CIM stejně jako s ohledem na efektivnost celého dokumentu.⁷²

Státy a CIM se mohou obrátit na Tribunál s žádostí o poradní stanovisko ohledně výkladu CIPSEVM⁷³ a jednotlivci, skupiny jednotlivců či nevládní entity uznané minimálně v jednom členském státě OEA mohou ke CIDH podat stížnost na porušení článku 7 Úmluvy Belém do Pará.⁷⁴ CorteIDH se ve své judikatuře zabýval porušením článku 7 písm. b), který stanoví smluvním stranám povinnost „*Odsoudit všechny formy násilí na ženách a přijmout, všemi možnými prostředky a bez odkladů, politiky s cílem předcházet, trestat a potírat násilí na ženách a [...písm. a)] b) jednat s náležitou péčí, aby bylo tomuto násilí přecházeno, aby bylo vyšetřováno a trestáno [...]*“⁷⁵

⁶⁹ Čl. 8 Belém do Pará.

⁷⁰ Čl. 9 Belém do Pará

⁷¹ Čl. 10 Belém do Pará

⁷² Pérez Contreras, María de Monsterrat. Comentarios a la Convención Interamericana para Prevenir, Sancionar y Erradicar la Violencia contra la Mujer: Convención Belém do Pará. In: Revista de la Facultad de Derecho de México, s. 677.

⁷³ Čl. 11 Belém do Pará.

⁷⁴ Čl. 12 Belém do Pará.

⁷⁵ „*Los Estados Partes condenan todas las formas de violencia contra la mujer y convienen en adoptar, por todos los medios apropiados y sin dilaciones, políticas orientadas a prevenir, sancionar y erradicar dicha violencia y en llevar a cabo lo siguiente: [...]* b. *actuar con la debida diligencia para prevenir, investigar y sancionar la violencia contra la mujer [...]*“

Porušení tohoto článku bylo rovněž shledáno Tribunálem v některých případech týkajících se násilí páchaného na původních obyvatelkách.

1.3.2.2. Meziamerická úmluva o nuceném zmizení osob

Příčinou vzniku CIDFP byl zejména narůstající počet případů zmizelých osob v Latinské Americe za poslední čtvrtletí 20. století, a to díky iniciativě nevládních organizací.⁷⁶ Byla, obdobně jako CIPSEVM, přijata v červenci roku 1994 ve městě Belém do Pará. Na celosvětové úrovni se problematice věnuje Vídeňská deklarace a akční program z roku (anglicky *Vienna Declaration and Programme of Action*, španělsky *Declaración y Programa de Acción de Viena*) z roku 1993.⁷⁷ OEA již v roce 1983 deklarovala nucené zmizení za čin proti lidskosti.⁷⁸

CIDFP je tvořena preambulí a 22 články, dokument je formulovaný obecně – neobsahuje specifickou ochranu žen ani původních obyvatel.⁷⁹ První článek stanoví čtyři povinnosti smluvních států: (i) neuskutečňovat, nedovolovat a netolerovat nucené zmizení osob, (ii) trestat pachatele a další formy součinnosti a účastenství na takovém deliktu, (iii) vzájemně spolupracovat za účelem prevence, trestání a potírání nuceného zmizení osob a (iv) přijmout nezbytná opatření k naplnění závazků plynoucích z CIDFP.

Druhý článek pak nucené zmizení definuje jako „*zbavení svobody jedné nebo více osob v jakékoli formě spáchaná státem či osobami nebo skupinami osob, které jednájí se souhlasem, podporou nebo schválením státu a následované nedostatek informací, odmítnutím uznání takového zbavení svobody nebo oznámením, kde se daná osoba nachází, což brání napravení situace právními prostředky a neposkytuje procesní záruky.*“

Článek 13 pak upravuje řízení o stížnosti ve věci nuceného zmizení, které podléhá ustanovením CADH, statutům a jednacím řádům Komise a Tribunálu. To nebrání tomu,

⁷⁶ Například FEDEFAM (Federación Latinoamericana de Asociaciones de Familiares de Detenidos-Desaparecidos).

⁷⁷ OHCHR. Vienna Declaration and Programme of Action. Adopted by the World Conference on Human Rights in Vienna on 25 June 1993 (Vídeňská deklarace a akční plán).

⁷⁸ OEA General Assembly. AG/RES. 666 (XIII-083). Annual Report of the Inter-American Commission on Human Rights.

⁷⁹ Ale v některých rozhodnutích CorteIDH shledal porušení CIDFP, např. *Tiu Tojin vs. Guatemala*.

aby se CIDH v takovém případě obrátila na příslušnou vládu s žádostí o informaci, kde se daná osoba zdržuje.⁸⁰

1.3.2.3. Meziamerická úmluva o předcházení a trestání mučení

CIPST byla podepsána v kolumbijské Cartageně de India v prosinci 1985, v platnost pak vstoupila pod podmínkou dvou ratifikací o necelé dva roky později, v únoru 1987. V současné době ji podepsalo celkem 20 amerických států, z nichž ji s výjimkou Haiti a Hondurasu všechny ratifikovaly.⁸¹

Meziamerická úmluva o prevenci a trestání mučení je tvořena preambulí a 24 články. Právě v preambuli deklaruje CIPT návaznost na Pakt ze San José, konkrétně se jedná o její článek 5 odst. 2,⁸² a spojuje svůj vznik s cílem zefektivnit univerzální i regionální normy v oblasti prevence a trestání mučení. Ačkoli odkazuje i na univerzální mechanismy, nabízí CIPST širší ochranu než Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (anglicky *Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*, španělsky *Convención contra la tortura y otros tratos o penas crueles, inhumanas o degradantes*), která byla přijata Valným Shromážděním OSN v prosinci 1984 a v platnost vstoupila o tři roky později v červnu 1987. mimochodem tedy o několik měsíců později než CIPST.

Mučení je pozitivně vymezeno jako „*jakékoli jednání, kterým se úmyslně působí jiné osobě bolesti či těžké utrpení, ať už fyzické či psychické, s cílem obdržet od ní či třetí osoby informace nebo přiznání, potrestat ji pro čin, který spáchala nebo nespáchala, zastrašit nebo ji či třetí osobu k něčemu přinutit, nebo pro jakýkoli důvod vyplývající z diskriminace, pokud je bolest či utrpení páčáno veřejným funkcionářem nebo jinou osobou vykonávající veřejnou funkci, na její popud, s jejím souhlasem či schválením.*“⁸³

⁸⁰ Čl. 14 CIDFP.

⁸¹ K 30. lednu 2019.

OEA. *Tratados Multilaterales: A-51: Convención Interamericana para Prevenir y Sancionar la Tortura* [online].

⁸² „Nikdo nesmí být vystaven mučení, krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení ani trestům. S každou osobou omezenou na svobodě musí být zacházeno s respektem s ohledem na důstojnost člověka.“

⁸³ Článek 1 odst. 1 Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání.

CIPST rovněž rozumí pod mučením fyzické či psychické utrpení. Jako možné cíle, se kterým je pácháno, uvádí v demonstrativním výčtu trestní vyšetřování, přinucení, trestání či preventivní opatření. Navíc však oproti Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání uvádí „*použití takových metod směřujících ke zničení osobnosti oběti či snížení jejich fyzických či duševních schopností, ačkoli by jimi nebyla způsobena fyzická bolest či psychická trýzeň.*“⁸⁴ Co se týká původců, v článku 3 je CIPST vymezuje obdobně.

1.4.Závěrem první části

Obdobně jako tomu bylo a je na mezinárodní úrovni, i na té regionální dochází k postupné kodifikaci. První část diplomové práce tak představuje základní dokumenty meziamerického systému, které jsou klíčové nejen pro jeho postupné utváření, ale hrají roli rovněž v kontextu ochrany práv původních obyvatel.

Mezi těmito dokumenty nalezneme dvě deklarace (z hlediska historického vývoje první a poslední ze zmiňovaných), ostatní jsou úmluvami. První z deklarácí je důležitá zejména proto, že v rámci celého meziamerického systému zakládá pravomoci Komise vůči těm státům, které se se nestaly smluvními stranami Paktu ze San José. Deklarace garantuje rovnost a obsahuje zákaz diskriminace, je zajímavým dokumentem i proto, že nemluví pouze o právech, ale zahrnuje i povinnosti člověka.

Co se týká Americké deklarace práv původních obyvatel, jedná se o velmi nový dokument, který představuje minimální standard ochrany specifické skupiny původních obyvatel. Klíčový je pro něj princip sebeurčení, garantuje rovnost a zákaz diskriminace. Zdá se, že velmi dobře reflektuje faktický stav a porušování práv, ke kterému v Amerikách docházelo a dochází, smyslem dokumentu je tak potírat násilí a diskriminaci žen a dětí z původních komunit a zároveň poskytuje ochranu před sexuálním násilím v rámci ozbrojených konfliktů. Nicméně i tak je tento dokument kritizován Mezinárodní pracovní skupinou pro záležitosti původních obyvatel, jelikož má pokračovat v koloniální logice pohledu na původní obyvatele.

⁸⁴ Článek 2 CIPST.

Pakt se San José je pak bezpochyby dokument, které je stěžejní pro celý regionální systém ochrany lidských práv. Vychází z něj činnost Tribunálu, který ve své judikatuře shledává, zda došlo k porušení práv v úmluvě chráněných. Původním obyvatelkám nenabízí žádnou zvláštní ochranu. Zbývající tři úmluvy se pak zaměřují na specifické situace; v případě Belém do Pará se jedná o zvláštní ochranu všech žen, ve případě úmluv proti mučení a nucenému zmizení pak o obecnou ochranu obětí vystavených takovému jednání. Tribunál nicméně mnohdy shledal v judikatuře porušení práv chráněných těmito úmluvami.

Za velmi progresivní dokument lze považovat Úmluvu Belém do Pará, jejímž cílem je garantovat ženám život bez násilí, jehož definice je poměrně široká, a ochranu před systémovou nerovností. Rovněž ukládá státům povinnost graduálně bojovat proti genderově stereotypním vzorcům chování. Je zajímavé zmínit, že pro širší materiální publicitu byl dokument přeložen do řady původních jazyků, z čehož je patrné, že má hrát roli rovněž při ochraně práv původních obyvatelk a tato skupina nezůstává opomenuta. Poslední dva dokumenty, Meziamerická úmluva o nuceném zmizení a Meziamerická úmluva o předcházení a trestání mučení, nemyslí na původní obyvatelky jako na zvlášť zranitelnou skupinu hodnou speciální ochrany, nabízí pouze obecné formulace chránící všechny oběti takového jednání bez rozdílu.

Na dokument, který by se zabýval právy původních obyvatelk jako zvlášť zranitelnou skupinou, za kterou je autorka považuje, meziamerický systém stále čeká.

2. Meziamerický systém ochrany práv původních obyvatel

2.1. Úvodem druhé části

Jestliže v první části byly představeny klíčové dokumenty, které se vztahují k regionální ochraně práv původních obyvatel v Amerikách, v rámci druhé části diplomové práce se autorka věnuje systému ochrany jejich práv, zejména tedy jednotlivým orgánům meziamerického systému. V druhé kapitole se autorka věnuje Meziamerické komisi žen, Meziamerické komisi pro lidská práva, s důrazem její roli v systému včetně řízení před ní vedeného, a v poslední kapitole pak Meziamerickému soudu pro lidská práva.

Meziamerický systém ochrany lidských práv je napojen na OEA, tato organizace vznikla v roce 1948, kdy byla na deváté mezinárodní konferenci amerických států v Bogotě podepsána Charta OEA. Na konferenci byla rovněž schválena Americká deklarace práv a povinností člověka⁸⁵ S cílem prosazovat lidská práva v Amerikách pak v roce 1959 vznikla Meziamerická komise pro lidská práva. Americká úmluva o lidských právech, jež vstoupila v platnost v roce 1978, pak dala o rok později vzniknout Meziamerickému soudu pro lidská práva.

2.2. Meziamerická komise žen

Komise žen byla založena roku 1928 jako první mezivládní orgán k ochraně a uznání lidských práv žen. Každý členský stát OEA zastupuje jedna delegátka. Na této platformě se tak především tvoří politiky týkající se práv žen a rovnosti pohlaví na amerických kontinentech.⁸⁶

Založení CIM přecházely některé důležité události, jež poukázaly na problematiku lidských práv žen. V roce 1922 byla založena Panamerická asociace na podporu žen (španělsky *Asociación Panamericana para la Promoción de la Mujer*), a to s cílem ovlivnit závěry Páté mezinárodní konference OEA v Santiagu de Chile konané v roce

⁸⁵ Nutno podotknout, že datem svého přijetí dokonce předčila Všeobecnou deklaraci lidských práv OSN.

⁸⁶ OEA. Comisión Interamericana de Mujeres: Misión y Mandato [online].

1923 z perspektivy právního postavení žen a jejich volebního práva. Na návrh Máxima Soto Hall z Guatemaly bylo jednohlasně přijato usnesení, že budoucí konference by se měly zabývat potíráním diskriminace žen, a toto usnesení bylo rovněž rámcem pro rovné zakotvení jejich občanských práv. Rovněž bylo na konferenci přijato usnesení o zahrnutí žen do delegací na budoucích konferencích.

Nicméně očekávání nebyla na Šesté konferenci OEA, která se konala v Havaně v roce 1928, naplněna, což mělo za důsledek mobilizaci žen, jež se začaly domáhat svého práva být na této konferenci zastoupené. Připravovaná Úmluva o rovnosti práv (španělsky *Tratado de Igualdad de Derechos*) nebyla ratifikována, nicméně bylo rozhodnuto o založení Komise žen. Na konferenci konané v roce 1933 v Montevideu nebyla Úmluva o rovnosti práv opět přijata (ačkoli byla podepsána Kubou, Ekvádorem, Paraguayí a Uruguayí), na druhou stranu byla přijata Meziamerická úmluva o občanství žen (španělsky *Convención Interamericana sobre la Nacionalidad de la Mujer*), která ženám umožnila zachovat si své občanství při sňatku s mužem z jiné země. Nutno podotknout, že se jednalo o průlomový dokument, který urychlil uznání hnutí za práva žen ze strany Společnosti národů.⁸⁷

2.2.1 Mise a funkce CIM

Poslání organizace je vymezeno v Článku 2 Statutu CIM, kdy tato společnost jako politické fórum pro práva žen a rovnost pohlaví podporuje členské státy OEA v jejich snaze dostát závazkům mezinárodního i meziamerického charakteru v oblasti lidských práv žen a rovnosti pohlaví tak, aby se to promítlo v efektivních politikách, jež podporují plnou a rovnou participaci žen na politickém, ekonomickém, sociálním i kulturním životě.

Mezi hlavní funkce Komise žen, které jsou rovněž vymezeny v druhé kapitole Statutu CIM, patří: (i) podporovat členské státy OEA dle jejich potřeby v plnění závazků na mezinárodní i regionální úrovni v oblasti lidských práv žen a rovnosti pohlaví, a to včetně implementace instrumentů a opatření konferencí, oboje na mezinárodní i meziamerické úrovni, Valného shromáždění OEA, amerických summitů a Shromáždění delegátů (anglicky *Assembly of Delegates*, španělsky *Asemblea de Delegadas*, autorka

⁸⁷ OEA. Comisión Interamericana de Mujeres: Historia en breve [online].

dále uvádí pod zkratkou „ADCIM“); (ii) pomáhat členským státům ve snaze podporovat přístup, participaci, reprezentaci, vedoucí úlohu a lobby žen v politické, občanské, ekonomické, sociální i kulturní sféře; (iii) podporovat účast a vedoucí úlohu žen v plánování a implementaci veřejných politik a programů; (iv) radit OEA ve všech případech týkajících se práv žen a rovnosti pohlaví; (v) zlepšovat práva žen a rovnost pohlaví v regionu ve spolupráci s členskými státy, mezinárodními organizacemi, zástupci občanské společnosti, akademickou a privátní sférou; (vi) ročně informovat Valné shromáždění OEA o své práci a o podmínkách, ve kterých ženy žijí na obou kontinentech, stejně jako o dosažených pokrocích ve věci práv žen a rovnosti pohlaví a o některých specifických tématech, které se problematiky týkají, CIM také předkládá členským státům svá doporučení; (vii) přispívat k rozvoji mezinárodní i regionální jurisprudence v oblasti lidských práv žen a rovnosti pohlaví; (viii) povzbudit tvorbu a přijetí dokumentů na regionální úrovni, které uznávají ženy jako subjekty práv a demokracie; (ix) podporovat přijetí legislativních norem potřebných k potírání všech forem diskriminace žen.⁸⁸

2.2.2 Organizační struktura CIM

Aby mohla Komise žen plnit své poslání, počítá s následující organizační strukturou: (i) Shromáždění delegátů, (ii) Výkonný výbor, (iii) Předsednictví a místopředsednictví, (iv) Delegáti, (v) Sekretariát.⁸⁹

Jednotliví delegáti jsou pověřeni vládou své země a jsou členy vrcholného orgánu, tedy Shromáždění delegátů CIM, který se schází jednou za tři roky, přičemž schvaluje plány a programy práce, je zde však možnost svolat také mimořádné zasedání.⁹⁰

ADCIM také ze svých řad volí předsedu, maximálně tři vicepředsedy a Výkonný výbor (anglicky *Executive Committee*, španělsky *Comité Directivo*, autorka dále uvádí pod zkratkou „CDCIM“), a to s ohledem na geografickou rotaci.⁹¹ Předseda se volí na mimořádném zasedání ADCIM končí-li se mandát jeho předchůdce, a to absolutní

⁸⁸ Článek 2 Statutu CIM.

⁸⁹ Článek 5 Statutu CIM.

⁹⁰ Článek 9 Statutu CIM.

⁹¹ Článek 15 Statutu CIM.

většinou delegátů akreditovaných na daném mimořádném zasedání.⁹² Volebním obdobím jsou tři roky,⁹³ obdobná pravidla platí pro volbu i mandát místopředsedů a členů CDIM.⁹⁴

Výkonný výbor CIM se schází se jedou či dvakrát do roka k řešení obvyklé agendy, tedy věnovat se otázkám momentálního významu a zhodnocení implementace Dvouletého programu práce CIM (španělsky *Programa Bienal de Trabajo de la CIM*).⁹⁵ Výbor je tvořen předsedou, maximálně třemi místopředsedy a dalšími pěti delegáty z členských států.⁹⁶ V čele Sekretariátu CIM stojí výkonný tajemník jmenovaný tajemníkem OEA z trojice kandidátů vybraných CDCIM. Tajemník CIM je volen na čtyři roky s možností jednoho znovuzvolení.⁹⁷

2.2.3 Oblasti zájmu CIM

Následující oddíly představují čtyři hlavní oblasti, kterým se v rámci své činnosti CIM věnuje, jedná se o: lidská práva, demokracii, rozvoj a bezpečnost.

2.2.3.1. Lidská práva

V oblasti lidských práv může CIM slavit hned několik úspěchů, zejména se jedná o přijetí čtyř klíčových regionálních dokumentů, jež jsou zaměřeny na ochranu lidských práv žen: Meziamerická úmluva o občanství žen (1933); Meziamerická úmluva o udělení občanských práv ženám (španělsky *Convención Interamericana sobre la Concesión de los Derechos Civiles de la Mujer* (1948)); Meziamerická úmluva o udělení politických práv ženám (španělsky *Convención Interamericana sobre la Concepción de los Derechos Políticos de la Mujer* (1948)) a Úmluva Belém do Pará.⁹⁸

V důsledku přijímání univerzálních i regionálních dokumentů jednotlivé státy upravily své zákony a národní politiky týkající se práv žen. I přes vynaložené úsilí je však

⁹² Článek 15 Statutu CIM.

⁹³ Článek 17 Statutu CIM.

⁹⁴ Článek 25 Statutu CIM.

⁹⁵ V současné době (ke 3. 12. 2018) jsou ve Výboru zastoupeny následující státy: Argentina, Belize, Bolívie, Kolumbie a Panama jako členové, Kostarika, Mexico a Paraguay jako místopředsedkyně a delegátka za Peru jako předsedkyně CDCIM, a to na období 2016-2019.

⁹⁶ Článek 25 Statutu CIM.

⁹⁷ Článek 30 Statutu CIM.

⁹⁸ OEA. Comisión Interamericana de Mujeres: Derechos Humanos – Marco Jurídico [online].

zrovnoprávnění žen aktuálním tématem například v oblasti přístupu ke vzdělání, rovného odměňování či ochrany před násilím. V tomto kontextu se CIM zaměřuje na čtyři hlavní úkoly: (i) řídit politický dialog, který je inkluzivní a participativní, s cílem podpořit práva žen; (ii) posílit integrální monitorovací kapacity výkonu práv žen; (iii) podporovat inkorporaci Úmluvy Belém do Pará v latinskoamerické jurisprudenci a zlepšit její monitoring na národní úrovni; (iv) podporovat interkulturní vizi práv žen v kontextu demokratického vládnutí.⁹⁹

Mezi úspěchy CIM s ohledem na tyto úkoly lze zmínit například vytvoření Mechanismu dodržování úmluvy Belém do Pará (španělsky *Mecanismo de Seguimiento de la Convención Belém do Pará*, zkráceně MESECVI) v roce 2004, tedy metodologie, jež umožňuje evaluaci a kontinuální i nezávislou podporu členským státům.¹⁰⁰ MESECVI sestává ze dvou klíčových orgánů: Konference členských států (španělsky *Conferencia de Estados Partes*) a Komise expertek (španělsky *Comité de Expertas*). První z nich mimo jiné sdružuje reprezentanty smluvních států CIPSEVM za účelem prodiskutování národních zpráv a doporučení Komise expertek. Ta národní zprávy za tímto účelem analyzuje či se například zabývá koncepčními a metodickými otázkami implementace Úmluvy Belém do Pará.¹⁰¹

Dalším úspěchem je vydání publikace Praktický průvodce aplikací systému progresivních indikátorů pro usnadnění implementace Úmluvy Belém do Pará (španělsky *Guía Práctica para la Aplicación del Sistema de Indicadores de Progreso para la Mediación de la Implementación de la Convención de Belém do Pará*) z roku 2015.¹⁰² Velkým tématem CIM v posledních deseti letech je také ochrana žen v kontextu práv žen a HIV¹⁰³ či HIV a problematiky násilí na ženách.¹⁰⁴

⁹⁹ OEA. Comisión Interamericana de Mujeres: Derechos Humanos [online].

¹⁰⁰ OEA. MESECVI [online].

¹⁰¹ MESECVI. Guía para la Aplicación de la Convención Interamericana para Prevenir, Sancionar y Erradicar la Violencia contra la Mujeres, s. 11.

¹⁰² Pautassi, Laura; Gherardi, Natalia. Guía Práctica para la Aplicación del Sistema de Indicadores de Progreso para la Mediación de la Implementación de la Convención de Belém do Pará.

¹⁰³ Publikace Lidská práva žen, které v Amerikách žijí s HIV (španělsky *Derechos humanos de las mujeres que viven con VIH en las Américas*, 2016) a Manuál pro posílení lidských práv žen, které žijí s HIV v Latinské Americe (španělsky *Manual para fortalecer el ejercicio de los derechos humanos de las mujeres que viven con VIH en América Latina*, 2014).

¹⁰⁴ Prácticas promisorias por el manejo integrado del VIH de la violencia contra las mujeres (2012) a další publikace zaměřené zejména na region Střední Ameriky, které byly vydány v rámci projektu „Derechos humanos, VIH y violencia contra las mujeres en Centroamérica. Respuestas integradas“.

2.2.3.2. Demokracie

V tomto kontextu se Komise žen zaměřuje na tři specifické oblasti: podpora a efektivní aplikace principu rovnosti a kvót; násilí a napadání žen v politickém kontextu a participace a vedoucí úloha žen v politice. V oblasti rovnosti zastoupení žen a mužů v politice vydala CIM několik zpráv zaměřených na regiony Latinské Ameriky či případové studie demokratizace politického systému.¹⁰⁵

V roce 2015 se CIM začala věnovat politickému násilí vůči ženám, a to zejména s ohledem na skutečnost, že ženy se začaly podílet na správě věcí veřejných na všech úrovních, v důsledku čehož jsou mnohdy vystaveny diskriminaci a násilí, jejichž účelem je umlčet ženskou reprezentaci a omezit vůdčí politickou úlohu žen. Dle Komise žen je proto potřeba vytvořit nový právní rámec jako odpověď na tyto nové situace.¹⁰⁶ Vrcholným příkladem práce CIM je v tomto kontextu vydání Meziamerického návrhu zákona na předcházení, trestání a odstranění násilí na ženách v politickém životě (španělsky *Ley Modelo Interamericana para Prevenir, Sancionar y Erradicar la Violencia contra las Mujeres en la Vida Política*) z roku 2017, jako výsledek setkání expertek v květnu 2016 v La Paz.¹⁰⁷ Jejím hlavním cílem je prevence a potírání násilí na ženách v politickém životě, aby tyto mohly plně vykonávat svá politická práva a za rovných podmínek se účastnit politického a veřejného života, zejména ve vládních pozicích.¹⁰⁸

V neposlední řadě byl v období 2010-2012 CIM ve spolupráci s dalšími aktéry realizovala projekt Rozvoj vůdčích schopností žen a ovlivňování veřejných politik s cílem prosadit rovnost pohlaví (španělsky *Desarrollo de la capacidad de liderazgo de las mujeres y la incidencia en las políticas públicas para la igualdad de género*). Jeho

¹⁰⁵ Například zprávy Sázka na rovnost: demokratizace politického systému v Latinské Americe. Případy Ekvádoru, Bolívie a Kostariky („*La apuesta por la paridad: democratizando el sistema político en América Latina. Los casos de Ecuador, Bolivia y Costa Rica*“ (2013)) či na ni navazující Rovná demokracie v Latinské Americe: případy Mexika a Nikaraguy („*La democracia paritaria en América Latina: los casos de México y Nicaragua*“ (2016)).

¹⁰⁶ OEA. Comisión Interamericana de Mujeres: Democracia – Violencia Política [online].

¹⁰⁷ MESECVI. Ley Modelo Interamericana para Prevenir, Sancionar y Erradicar la Violencia contra las Mujeres en la Vida Política (Meziamerický návrh zákona na předcházení, trestání a odstranění násilí na ženách v politickém životě).

¹⁰⁸ Článek I Meziamerického návrhu zákona na předcházení, trestání a odstranění násilí na ženách v politickém životě.

výsledkem bylo uskutečnění dvou fór a jedné regionální pracovní skupiny věnující se problematice vedoucí úlohy žen v politice.¹⁰⁹

2.2.3.3. Rozvoj

I v rámci rozvoje si Komise žen vyměřuje tři témata: problematiku genderu a práce, genderu a společenského rozvoje a téma genderu, vědy, vzdělání a technologie. Jak upozorňuje CIM, ekonomické postavení žen se zhoršuje multiplikačním efektem v období hospodářské, finanční či potravinové krize a ze studií Světové banky plyne, že zvýšení pracovní participace žen má za důsledek snižování míry chudoby. Mezi hlavní problémy však CIM nadále řadí zejména rozdíl v odměňování žen a mužů, nedostatečný přístup k finančním službám a neuznání domácí práce a pečování jako povinnosti všech, ne pouze žen (ženy uvádí péči o domácnost a členy rodiny jako největší překážku jiné pracovní aktivity).¹¹⁰

V rámci čtyřletého projektu (2008-2011) CIM přispěla k upevnění schopnosti ministerstev práce a národních mechanismů pro pokrok žen, aby se účastnily dialogu, výměny zkušeností a společného vytváření politik v oblasti zaměstnávání s ohledem na genderovou problematiku.¹¹¹ V rámci projektu bylo uskutečněno několik setkání s tématem strategického plánování v různých oblastech Latinské Ameriky.¹¹² Mezi klíčové dokumenty patří také studie Komise žen z roku 2011 Pokrok v rovnosti pohlaví v rámci důstojné práce (španělsky *El avance de la igualdad de género en el marco del trabajo decente*).¹¹³

V oblasti společenského rozvoje se CIM ve spolupráci dalšími aktéry například zabývá projektem Diagnostika participace pohlaví (španělsky *Diagnósticos Participativos de Género (DPG)*), jedná se o vzdělávání personálu ministerstev sociálních věcí s účelem vytvoření akčního plánu, který by začlenit genderovou perspektivu do agendy ministerstva sociálních věcí. CIM připravuje projekt, který by

¹⁰⁹ OEA. Comisión Interamericana de Mujeres: Democracia – Liderazgo [online].

¹¹⁰ OEA. Comisión Interamericana de Mujeres: Desarrollo [online].

¹¹¹ OEA. Comisión Interamericana de Mujeres: Desarrollo – Género y trabajo [online].

¹¹² CARICOM, Centroamérica, región Andina a MERCOSUR.

¹¹³ OEA. Comisión Interamericana de Mujeres: Desarrollo – Género y trabajo [online].

využil metodologii DPG také pro jiné sektory. Prostřednictvím návrhu zákona ¹¹⁴ chce povzbudit finanční inkluzi malých a mikro podniků, v jejichž čele stojí často ženy – jedná se o možnost využívat movitého (oproti běžnému využití nemovitého) majetku jako jistiny. V neposlední řadě se Komise žen věnuje řízení hrozeb přírodních katastrof se zahrnutím genderové perspektivy, cílem je při těchto výjimečných situacích omezit zranitelnost žen a dívek. ¹¹⁵ CIM také vytvořila online kurz Přístup k právům a rovnosti pohlaví v politikách, programech a projektech (španělsky *Enfoque de derechos y de igualdad de género en políticas, programas y proyectos*). ¹¹⁶

2.2.3.4. Bezpečnost

Osobní bezpečnost lze vnímat jako problém v celé Latinské Americe a Karibiku, nicméně zkušenost žen se zde liší od zkušenosti mužů. Politiky, které mají snižovat kriminalitu, nereflektují násilí, které je páčáno na ženách, jsou tak ignorovány potřeby poloviny populace v jednotlivých státech a městech. Ženy jsou oproti mužům vystaveny zejména domácímu násilí a různým formám sexuálního násilí, jedná se o sexuální obtěžování, znásilnění, nucenou sterilizaci či sexuální vykořisťování. ¹¹⁷

CIM se rovněž začala věnovat problematice žen a drog. Ukazuje se, že naprostá většina žen ve výkonu trestu odnětí svobody byla odsouzena za drogové delikty, navíc se mnohdy jedná o ženy velmi mladé, s nízkými příjmy, s nízkým či žádným vzděláním či o matky samoživitelky. V rámci této agendy zatím v roce 2013 zorganizovala kulatý stůl Ženy a drogy v Amerikách: v procesu tvorby diagnostiky (španělsky *Mujeres y drogas en las Américas: Un diagnóstico en construcción*), jejímž cílem bylo otevřít veřejnou diskusi o této problematice. ¹¹⁸

¹¹⁴ Návrh zákona OEA o zajištění práv vztahujících se k nemovitostem y Vzorový statut veřejného seznamu (*Ley Modelo Interamericana de Garantías Mobiliarias de la OEA y su Reglamento Modelo para el Registro*).

¹¹⁵ OEA. Comisión Interamericana de Mujeres: Desarrollo – Género y desarrollo social [online].

¹¹⁶ OEA. Comisión Interamericana de Mujeres: Desarrollo – Género, ciencia, educación y tecnología [online].

¹¹⁷ OEA. Comisión Interamericana de Mujeres: Seguridad [online].

¹¹⁸ OEA. Comisión Interamericana de Mujeres: Seguridad – Mujeres y drogas [online].

2.3. Meziamerická komise pro lidská práva

Jak již bylo uvedeno, CIDH je orgánem starším než Tribunál, mandát a funkce Komise se odvozují od čl. 106 Charty OEA, který zní: „*Bude zřízena Meziamerická komise pro lidská práva, jejíž hlavní funkce bude podporovat dodržování a ochranu lidských práv a fungovat jako poradní orgán OEA v této otázce. Meziamerická úmluva o lidských právech pak určí organizační strukturu, pravomoci a řízení před Komisí, stejně jako další orgány mající pravomoci v této oblasti.*“¹¹⁹

Jedná se o základ existence CIDH. Úmluvou, o které se v Chartě OEA hovoří je pak DADDH, ve které jsou pak upraveny jednotlivé pravomoci atd. Komise má však v dnešní době dvojí roli, jež je založena na dvou odlišných dokumentech, což je reflektováno rovněž ve Statutu CIDH, jak je uvedeno v jeho čl. 1 odst. 2: „*Pro účely tohoto Statutu se lidskými právy rozumí: a. Práva vyložená Americkou úmluvou o lidských právech, ve vztahu k jejím smluvním stranám; b. Práva vyložená Americkou deklarací práv a povinností člověka, ve vztahu k ostatním členským státům.*“¹²⁰

Komise sídlí ve Washingtonu D. C.¹²¹ a skládá se ze sedmi nezávislých členů,¹²² kteří jsou voleni Valným shromážděním OEA¹²³ na dobu čtyř let s možností být jednou znovuzvoleni,¹²⁴ přičemž každá vláda členského státu může navrhnout až tři kandidáty.¹²⁵ Komise v rámci ochrany lidských práv svou práci dělí do tří pilířů: systém individuálních žádostí, monitoring lidských práv v členských státech a agenda dle prioritních témat.¹²⁶ Zejména tak v rámci své činnosti předkládá doporučení členským státům, zabývá se individuálními stížnostmi vznesenými jednotlivci, skupinou osob či nevládními organizacemi,¹²⁷ vypracovává zprávy o stavu ochrany lidských práv a má pravomoc požadovat od státu informace o provedených opatřeních. Jednotlivé funkce

¹¹⁹ „*Habrà una Comisión Interamericana de Derechos Humanos que tendrá, como función principal, la de promover la observancia y la defensa de los derechos humanos y de servir como órgano consultivo de la Organización en esta materia.*

Una convención interamericana sobre derechos humanos determinará la estructura, competencia y procedimiento de dicha Comisión, así como los de los otros órganos encargados de esa materia.“

¹²⁰ V takovém případě se řízení před CIDH obecnými ustanoveními, srov. články 51-52 JŘ CIDH.

¹²¹ Článek 16 Statutu CIDH.

¹²² Článek 2 Statutu CIDH.

¹²³ Článek 3 Statutu CIDH.

¹²⁴ Článek 6 Statutu CIDH.

¹²⁵ Článek 3 odst. 1 Statutu CIDH.

¹²⁶ CIDH. Qué es la CIDH? [online].

¹²⁷ Srov. Článek 44.

Komise vykonává dle zmocnění v člancích 18-20 Statutu CIDH.¹²⁸ Úředními jazyky Komise jsou španělština, francouzština, angličtina a portugalština.¹²⁹

V rámci CIDH existuje také zvláštní funkce zpravodajů. Ti jsou Komisi podřízeni a jedná se v současné době o komisaře, již během svého mandátu vykonávají ještě funkci zpravodaje zaměřeného na téma zvláštního zájmu CIDH. Funkci zpravodaje však může zastávat kdokoli jmenovaný Komisí.¹³⁰ Úřad zpravodaje je zřízen na základě rozhodnutí Komise, ve kterém se rovněž specifikuje daný mandát, klíčové aktivity a financování. Mandát zpravodajů je minimálně jednou za tři roky hodnocen, je možné navrhnout změny či jej ukončit.¹³¹ Je tedy docela možné, že při následující revizi se Komise rozhodne zřídit speciálního zpravodaje pro práva původních obyvatel.

2.3.1 Role CIDH v ochraně práv původních obyvatel

Činnost CIDH v oblasti ochrany práv původních obyvatel lze monitorovat na základě informací ve zprávě *Las mujeres indígenas y sus derechos humanos en las Américas*.¹³² Tato zpráva je v dané problematice klíčová, jedná se o první dokument regionálního významu, který mapuje situaci a zabývá se jednotlivými aspekty ochrany práv původních obyvatel v Amerikách. Zpráva se stručně věnuje i některým případům, které byla nadále rozhodovány CorteIDH, s ohledem na strukturu diplomové práce se jim autorka bude detailně věnovat ve třetí části.

CIDH v rámci své činnosti s ohledem na ochranu práv původních obyvatel: (i) realizuje audience;¹³³ (ii) zabývá se individuálními stížnostmi; (iii) vypracovává tematické zprávy či zprávy z jednotlivých členských států.

Audience se konají v jednotlivých členských státech, je však možné zaměřit je i tematicky, například na problematiku sexuálního násilí. Ty se mohou uskutečnit (na základě rozhodnutí předsedy CIDH a na návrh Sekretariátu) z iniciativy Komise či na žádost některé ze zainteresovaných stran.¹³⁴ Jejich cílem je zejména získat od stran

¹²⁸ Rovněž upraveno v článku 34 an. Americké úmluvy o lidských právech.

¹²⁹ Článek 22 odst. 1 JŘ CIDH.

¹³⁰ Článek 15 odst. 4 Jednacího řádu CIDH.

¹³¹ Článek 15 odst. 3 Jednacího řádu CIDH.

¹³² CIDH. *Las mujeres indígenas y sus derechos humanos en las Américas*.

¹³³ Srov. Články 61-70 JŘ CIDH.

¹³⁴ Článek 61 JŘ CIDH.

nějaké stížnosti vyjádření, prověřit plnění doporučení, předběžných opatření či obecné nebo specifické informace o stavu ochrany lidských práv.¹³⁵

Jak plyne z procedury meziamerického systému ochrany lidských práv, CIDH se musí zabývat každým případem ještě předtím, než je tento postoupen Tribunálu. Některé případy jsou však rozhodnutím Komise uzavřeny. V oblasti ochrany práv původních obyvatel je příkladem případ Ana, Beatriz a Celia vs. México. Tento případ se týká sexuálního násilí, která však nakonec nebylo Komisí posouzeno jako mučení, nýbrž jako poškození práv stěžovatelek na lidské zacházení, důstojnost a soukromí. Skutečnost, že sestry nemluvily ani jazykem svých agresorů ani jazykem dotčených orgánů a nebyla jim v tomto ohledu nabídnuta pomoc, CIDH označila za jejich následné ponižení.

Komise dále uvádí případ Mary a Carrie Dann, ve kterém se jednalo o právo na rovnost a nezávislý soud s ohledem na vlastnické právo k půdám předků, kdy stát tyto pozemky vyvlastnil, a to nespravedlivým procesem, při kterém nebylo sestrám umožněno bránit se proti tomuto rozhodnutí soudní cestou, což Komise shledala v rozporu s Americkou deklarací práv a povinností člověka. Jedná se o případ, kdy CIDH rozhoduje individuální stížnost na základě čl. 1 odst. 2 písm. b).

Co se týká zpráv vydávaných Komisí, mnohé z nich vnikají ve spolupráci se Zpravodajem pro práva žen či Zpravodajem pro práva původních obyvatel. Tyto zprávy obsahují zjištění, která vychází z návštěv *in loco* v jednotlivých státech. Mezi ty důležité patří zejména Původní obyvatelky zmizelé a zavražděné v Britské Kolumbii, Kanada. Tento report již byl výše zmiňován a CIDH v něm upozorňuje na alarmující počet zmizelých a zavražděných původních obyvatel v Kanadě, přičítá to koloniální minulosti, jež s sebou nesla a mnohdy dodnes nese nucené přemísťování dětí, rodin a celých komunit ke školám, nespravedlivé zákony a politiky či liknavost policie.

Komise se rovněž zabývala problematikou sexuálního násilí a překážkám, které ženám brání v přístupu ke spravedlnosti, a to ve zprávě Přístup ke spravedlnosti pro ženy – oběti sexuálního násilí v Amerikách (španělsky *Acceso a la justicia para mujeres víctimas de violencia en las Américas*), kterou publikovala v roce 2007. Dle této zprávy obtíže, se kterými se původní obyvatelky setkávají při přístupu ke spravedlnosti spočívá v překážkách, jako jsou strukturální rasismus, sociální vyloučení a geografická

¹³⁵ Článek 62 JŘ CIDH.

nedostupnost. Obdobný jak také report z roku 2011 s názvem Přístup ke spravedlnosti pro ženy – oběti sexuálního násilí ve Střední Americe (španělsky *Acceso a la justicia para mujeres de violencia sexual en Mesoamérica*), CIDH se zabývá situací v Salvadoru, Guatemale, Hondurasu a Nicaragui. Dle Komise by tyto státy měly brát v potaz specifické potřeby původních obyvatelek při řešení problému násilí, zejména respektovat jejich kulturní, etnickou a jazykovou identitu.

2.3.2 Řízení před CIDH

Řízení před Komisí je upraveno v Paktu ze San José (články 34-51), Statutem CIDH a Jednácím řádem CIDH. Stížnost ke Komisi může podle článku 44 Americké úmluvy o lidských právech podat jednotlivec či skupina jednotlivců nebo jakákoli nevládní entita, právně uznaná v jednom nebo více členských státech, v praxi je jedná zejména o nevládní neziskové organizace.¹³⁶ Taková stížnost může být podána jménem vlastním či třetí osoby, jichž se má porušení práv týkat. Dle Statutu CIDH se může jednat o porušení některého práva zaručeného: (i) Americkou deklarací práv a povinností člověka, (ii) Americkou úmluvou o lidských právech, (iii) Salvadorským protokolem, (iv) Protokol Úmluvy týkající se zrušení trestu smrti, (v) Meziamerická úmluva pro prevenci a trestání mučení, (vi) Meziamerická úmluva o nuceném zmizení, (vii) Úmluva Belém do Pará.¹³⁷

Úvodní revizí se zabývá Sekretariát CIDH.¹³⁸ Komise, obdobně jako případně CorteIDH, se musí nejprve vypořádat s tím, zda je v daném případě příslušná se případem zabývat. Jak bylo uvedeno výše, jurisdikce v pravém slova smyslu je dána smluvní stranou Paktu ze San José, daný stát může v okamžiku ratifikace nebo přistoupení k této či kdykoli později prohlásit, že uznává kompetenci Komise, prohlášení se ukládá u generálního tajemníka OEA.¹³⁹

Kritéria přijatelnosti individuální stížnosti či sdělení upravuje článek 46. Jsou-li splněny výše uvedené podmínky podle článků 44 a 45, zabývá se Komise následujícími

¹³⁶ Článek 44 CADH.

¹³⁷ Článek 23 JŘ CIDH.

¹³⁸ Srov. Článek 26 JŘ CIDH.

¹³⁹ Článek 45 odst. 1 a odst. 4 CADH.

kritérii: (i) byly vyčerpány všechny opravné prostředky v daném státě; ¹⁴⁰ (ii) stížnost je podána do šesti měsíců od doručení rozhodnutí poslední instance; (iii) obsah stížnosti není předmětem jiného mezinárodního řízení; (iv) stížnost obsahuje identifikační údaje stěžovatele, stěžovatelů či osoby oprávněné jednat jménem nevládní entity, tedy jméno a příjmení, státní příslušnost, povolání, adresu trvalého bydliště a podpis.

Náležitosti stížnosti jsou pak detailně upraveny ještě v Jednacím řádu CIDH, stížnost proto musí obsahovat např. údaje o tom, zda si stěžovatel přeje před státem zachovat anonymitu a případné odůvodnění, e-mailovou adresu pro přijímání korespondence od Komise (popřípadě jiné kontaktní údaje jako číslo telefonu, faxu či adresu), vztah stěžovatele ke skutečnostem nebo je-li to možné, jméno oběti a jakéhokoli orgánu, který se o skutečnostech dozvěděl. ¹⁴¹

Naopak CIDH označí za nepřijatelné takové stížnosti či sdělení, jež sice byla předložena v souladu s články 44 a 45, ale: (i) není splněno některé z kritérií dle článku 46; (ii) nejsou ve stížnosti předloženy skutky, které by charakterizovaly porušení práv chráněných Paktem ze San José; (iii) ukáže se, že stížnost je zjevně bezdůvodná či zcela nepřijatelná; ¹⁴² (iv) jedná se o věc, kterou se již Komise nebo jiná mezinárodní instituce zabývala.

V okamžiku, kdy CIDH přijme stížnost či sdělení, ve které se namítá porušení práv chráněných Americkou úmluvou o lidských právech, postupuje Komise podle článku 48 této CADH. Pokud tedy na základě výše uvedených kritérií žádost přijme, požádá dotčený stát o informace od vlády, ta je povinna v rozumné lhůta informace poskytnout. Po uplynutí takové lhůty či poté, co Komise informace obdrží, ověří zda existovaly a dále trvají, rovněž může v této fázi označit žádost za nepřijatelnou nebo nepřijatelnou na základě zjištěných informací či důkazů. Komise vyrozumí strany a zahájí vyšetřování, je-li to nezbytné, může si vyžádat součinnost státu, může jej opět žádat o informace. Případ je otevřen a Komise vyzve stěžovatele, aby se ve lhůtě čtyř měsíců blíže vyjádřil k meritu věci. ¹⁴³ Závěrem této procedury, který však může být stranám předložen kdykoli v jejím

¹⁴⁰ Na těchto kritériích nebude Komise ve vymezených případech trvat, například pokud stěžovateli bylo znemožněno se svých práv domáhat v rámci vnitrozemského práva.
Srov. Článek 31 JŘ CIDH.

¹⁴¹ Článek 28 JŘ CIDH.

¹⁴² Srov. Článek 34 JŘ CIDH.

¹⁴³ Článek 37 JŘ CIDH.

procesu, a to z iniciativy CIDH či na návrh stran,¹⁴⁴ je smírné řešení, opřené o respekt k lidským právům, které nabídne stranám.¹⁴⁵ Jedná-li se však o závažný nebo urgentní případ, Komise může začít věc šetřit ještě bez souhlasu daného státu.¹⁴⁶

Pokud se touto procedurou došlo ke smírnému řešení sporu, CIDH sepíše krátkou zprávu obsahující dosažené řešení a krátký popis skutkového stavu, jež je doručena stěžovateli a smluvním stranám Americké úmluvy o lidských právech, na žádost pak podá co nejširší odůvodnění.¹⁴⁷ Zpráva bude Komisí rovněž vypracována v případě, kdy nebylo možné dosáhnout smírného řešení, a to do 180 od tohoto okamžiku.¹⁴⁸ CIDH v ní uvede skutková zjištění a své závěry (v této fázi může kterýkoli z komisařů vyjádřit své odlišné stanovisko, které ke zprávě přiloží),¹⁴⁹ ke zprávě se rovněž přiloží jakákoli písemná či ústní vyjádření učiněná stranami v rámci procedury dle článku 48. Zároveň s rozesláním zprávy může Komise formulovat návrhy a doporučení dle svého uvážení.¹⁵⁰

V další fázi se pak věc ve lhůtě tří měsíců od rozeslání zprávy vyřeší, Komise ji podstoupí CorteIDH¹⁵¹ či může vydat vlastní stanovisko a závěry (nutný souhlas absolutní většiny členů). Postupuje-li takto, určí státu lhůtu na přijetí opatření vedoucích k nápravě, o těchto opatřeních následně hlasuje (absolutní většinou hlasů), zda je považuje za dostatečná a výsledek může či nikoli zveřejnit.¹⁵²

2.3.3 Zpravodaj pro práva žen

Meziamerická komise pro lidská práva v návaznosti na identifikaci ochrany práv žen jako jeden z klíčových cílů v regionu dala vzniknout Zpravodaji pro práva žen (anglicky *Rapporteur on the Rights of Women*, španělsky *Relatoría sobre los Derechos de Mujeres*), a to s cílem analyzovat legislativu i praxi v jednotlivých členských státech, které se týkají práv žen, a zjišťovat, zda je oboje v souladu se závazky z regionálních

¹⁴⁴ Článek 40 odst. 1 JŘ CIDH.

¹⁴⁵ Článek 48 odst. 1 CADH.

¹⁴⁶ Článek 48 odst. 2 CADH.

¹⁴⁷ Článek 49 CADH.

Článek 44 JŘ CIDH.

¹⁴⁸ Článek 23 odst. 2 Statutu CIDH.

¹⁴⁹ Takové právo komisařům ostatní zaručuje právo na separátní vótum upravené v článku 19 JŘ CIDH.

¹⁵⁰ Článek 50 odst. 3 CADH.

¹⁵¹ Srov. Článek 35 JŘ CIDH.

¹⁵² Článek 51 CADH.

úmluv, zejména CADH, Deklarace a Úmluvy Belém do Pará. Role zpravodaje obvykle připadá jednomu z komisařů.¹⁵³

Obecně mezi funkce Zpravodaje pro práva žen patří: (i) vypracovávat doporučení jednotlivým členským státům OEA; (ii) být poradním orgánem CIDH v řízení o žádostech a individuálních případech, ve kterých se objevuje porušení lidských práv v genderovém kontextu; (iii) vypracovávat tematické studie či studie zaměřené na situaci ochrany práv žen v jednotlivých členských státech, (iv) v kontextu těchto činností Zpravodaj pro práva žen členské země navštěvuje, organizuje semináře, workshopy a setkání s experty.¹⁵⁴

Mezi důležité výstupy CIDH posledních let v oblasti tematických zpráv, na kterých se Zpravodaj pro práva žen podílel, lze zařadit publikace Přístup ke spravedlnosti pro ženy – oběti sexuálního násilí: Vzdělávání a zdravotnictví (španělsky *Acceso a la justicia para mujeres víctimas de violencia sexual: La educación y la salud*) či Právní normy týkající se rovnosti pohlaví a práv žen v meziamerickém systému ochrany lidských práv: rozvoj a aplikace (španělsky *Estándares jurídicos vinculados a la igualdad de género y a los derechos de las mujeres en el sistema interamericano de derechos humanos: desarrollo y aplicación*), obě z roku 2011. V první zprávě, jež se zaměřuje na násilí ve vzdělávání a zdravotnictví jsou původní obyvatelky explicitně označeny za ženy, jež jsou ve větší míře ohrožené porušováním lidských práv, vedle dívek, žen se zdravotním postižením a žen ovlivněných trvajícím ozbrojeným konfliktem.¹⁵⁵ Ve zprávě se zejména uvádí: „CIDH opakovaně upozorňuje na dvojí historickou diskriminaci, které čelí původní obyvatelky proto, že jsou ženami a pro svou etnicitu. To se promítá do zvláštních překážek, kterým čelí při přístupu ke spravedlnosti, které jsou spojeny se společenským vyloučením, diskriminací na základě příslušnosti k etniku a chudobě, již zažívají. CIDH poukázala na nutnost, aby státy prostřednictvím organizace justice včlenily specifické potřeby původních obyvatelek do svého jednání, s respektem k jejich kulturní a etnické

¹⁵³ V současné době je to komisařka Margarette May Macaulay z Jamaiky, zvolená na období od 1. 1. 2016 do 31. 12. 2019.

¹⁵⁴ OEA. Relatoría sobre los Derechos de las Mujeres: Funciones e Iniciativas [online].

¹⁵⁵ CIDH. Acceso a la justicia para mujeres víctimas de violencia sexual: La educación y la salud [online]. Část II, Kapitola D.

*identitě, jejich jazyku a idiosynkrazii, dokonce vytvářením systémů a metod kulturní znalců v případech násilí.“*¹⁵⁶

Kromě toho jsou ve zprávě citovány případy Inés Fernández Ortega a Valentina Rosendo Cantú, které jsou detailně popsány ve třetí části této diplomové práce. I ve druhé zprávě¹⁵⁷ je s odkazem na tyto dva případy věnována pozornost situaci původních obyvatelek, obdobně jako v prvním případě v souvislosti s problematikou jejich mnohonásobné diskriminace a násilí, jimž tyto ženy čelí v důsledku svého pohlaví, rasy, etnicity a ekonomické situace.¹⁵⁸

2.3.4 Zpravodaj pro práva původních obyvatel

V regionálním kontextu Amerik je jediným zvláštním instrumentem ochrany práv původních obyvatel Zpravodaj pro práva původních obyvatel (anglicky *Rapporteur on the Rights of Indigenous Peoples*, španělsky *Relatoría sobre los Derechos de los Pueblos Indígenas*).¹⁵⁹ Již v roce 1972 prohlásila CIDH, že z historických důvodů a na základě morálních principů je povinností členských států zajistit zvláštní ochranu původním obyvatelům, o osm let později v roce 1990 pak CIDH dala vzniknout Zpravodaji pro práva původních národů, a to s cílem věnovat zvláštní pozornost původním obyvatelům Amerik, jelikož jejich práva jsou mnohdy porušována z důvodu jejich zranitelného postavení, a rovněž upevnit a systematizovat práci CIDH v této oblasti.¹⁶⁰

Mezi klíčové aktivity patří: (i) podporovat rozvoj meziamerického systému ochrany lidských práv původních obyvatel, zvláště pak pokrok a ustálení jurisprudence v této oblasti, v tomto kontextu a také usnadnit přístup původních obyvatel k meziamerickému

¹⁵⁶ „La CIDH ha destacado de forma reiterada la doble discriminación histórica que han enfrentado las mujeres indígenas, por ser mujeres y por ser indígenas. Esto se traduce en obstáculos particulares para acceder a la justicia vinculados con la exclusión social, discriminación étnica y pobreza que viven. La CIDH ha señalado la necesidad de que los Estados, a través de la administración de la justicia, incorporen las necesidades específicas de las mujeres indígenas en sus actuaciones, respetando su identidad cultural, étnica, su lengua e idiosincrasia, incluso creando sistemas y métodos de peritaje cultural en casos de violencia“

CIDH. Acceso a la justicia para mujeres víctimas de violencia sexual: La educación y la salud [online]. Odstavec 59, s. 23.

¹⁵⁷ CIDH. Estándares Jurídicos Vinculados a la Igualdad de Género y a los Derechos de las Mujeres en el Sistema Interamericano de Derechos Humanos: Desarrollo y Aplicación. [online].

¹⁵⁸ Odst. 43, s.17.

¹⁵⁹ V současné době je zpravodajkou komisařka Antonia Urrejola Noguera z Chile, která byla zvolena na období od 1. 1. 2018 do 31. 12. 2021.

¹⁶⁰ OEA. Relatoría sobre los Derechos de Pueblos Indígenas [online]

systemu ochrany; (ii) účastnit se projednávání individuálních stížností a žádostí o předběžná opatření v záležitostech, kde se předpokládá porušení lidských práv původních obyvatel; (iii) podporovat návštěvy na místě v jednotlivých členských státech OEA s cílem prohloubit závěry o situaci či vést šetření o situaci původních obyvatel a účastnit se případně na zprávě o návštěvě; (iv) vypracovat tematické zprávy o lidských právech původních obyvatel s doporučeními pro členské státy OEA ohledně přijetí mechanismů, které přispějí k podpoře a zajištění práv původních obyvatel; (v) organizovat a účastnit se konferencí, seminářů a setkání se zástupci vlád, akademické sféry, občanské společnosti a původních obyvatel s cílem šířit a analyzovat témata vlastní mandátu Zpravodaje; (vi) spolupracovat s předsedou CIDH a Pracovní skupinou Trvalé rady OEA (španělsky *Grupo de Trabajo del Consejo Permanente de la OEA*), která se věnovala Návrhu americké deklarace o právech původních obyvatel (španělsky *Proyecto de Declaración Americana sobre Derechos de los Pueblos Indígenas*).¹⁶¹

Mezi klíčové publikace CIDH, na kterých se Zpravodaj pro práva původních obyvatel podílel, lze zařadit zejména zprávu Původní obyvatelky a jejich lidská práva v Amerikách (španělsky *Mujeres Indígenas y sus derechos humanos en las Américas*) z roku 2017, kterou lze považovat za první komplexní text, který je věnován právům původních obyvatel na amerických kontinentech a detailně rozpracovává jednotlivé oblasti a problematiku ochrany práv původních obyvatel.¹⁶²

Z oblasti ochrany práv původních obyvatel je třeba také zmínit zprávu Původní obyvatelky zmizelé a zavražděné v Britské Kolumbii, Kanada (španělsky *Mujeres indígenas desaparecidas y asesinadas en Columbia Británica, Canadá*) z roku 2015. Původní obyvatelky jsou v Kanadě vystaveny všem formám násilí. Kanadská asociace původních obyvatel (anglicky *Native Women's Association of Canada*) ke 31. 3. 2010 shromáždila informace o 582 případech v uplynulých 30 letech, odhaduje se však vyšší počet obětí.¹⁶³

¹⁶¹ OEA. Relatoría sobre los Derechos de los Pueblos Indígenas: Mandato [online].

¹⁶² CIDH. Las mujeres indígenas y sus derechos humanos en las Américas.

¹⁶³ CIDH. Mujeres Indígenas Desaparecidas y Asesinadas en Columbia Británica, Canadá [online].

2.4. Meziamerický soud pro lidská práva

Jak již bylo uvedeno výše, Tribunál vznikl v roce 1979 v důsledku podepsání Paktu ze San José, ta je výsledkem Speciální konference o lidských právech, jež se konala v listopadu 1969 v hlavním městě Kostariky. CADH vešla v účinnost 18. 7. 1978. Na setkání stran Americké úmluvy o lidských právech, které se konalo dne 22. 5. 1979, pak byli zvoleni první soudci CorteIDH, jehož první zasedání se konalo zhruba o měsíc později ve Washingtonu v sídle OEA. Činnost v současném sídle, tedy v San José, byla zahájena v září roku 1979.¹⁶⁴ Právě sídlo v Kostarice symbolicky připomíná také první stálý soud *Corte de Justicia Centroamericana*, který zde fungoval od roku 1908 do období první světové války.¹⁶⁵

Podle ustanovení článku 1 Statutu CorteIDH je cílem založení této soudní instituce aplikovat a vykládat Americkou úmluvu o lidských právech. Přičemž má dvojí úlohu: rozhodovací a konzultativní.¹⁶⁶

2.4.1. Organizační struktura a obsazení Tribunálu

Obdobně jako Komise, i Tribunál se skládá ze sedmi soudců, občanů členských států OEA.¹⁶⁷ Soudci jsou voleni tajným hlasováním Valným shromážděním OEA na šestileté období s možností jednoho znovuzvolení. Obdobně jako u Komise, členský stát může navrhnout maximálně tři kandidáty.¹⁶⁸

Co se týká organizace CorteIDH, soudci si mezi sebou zvolí předsedu a místopředsedu, jejichž funkční období trvá dva roky s možností znovuzvolení.¹⁶⁹ Kromě toho je vytvořena Trvalá komise (španělsky *Comisión permanente*), která je složená z předsedy, místopředsedy a dalších soudců, které si předseda vybere. Jejím úkolem je být nápomocná předsedovi při výkonu jeho funkce.¹⁷⁰ Mezi ty kromě zastupování Tribunálu navenek přísluší například řízení jeho práce, předsedání

¹⁶⁴ CorteIDH. Historia de la Corte IDH [online].

¹⁶⁵ Instituto interamericano de derechos humanos. Derecho internacional y derechos humanos: Un libro conmemorativo de la XXIV sesión del programa exterior de la Academia de Derecho Internacional de La Haya, s. 74-75.

¹⁶⁶ Článek 2, ustanovení Statutu, obdobně jako v případě Komise, vycházejí z Americké úmluvy o lidských právech.

¹⁶⁷ Článek 4 Statutu CorteIDH.

¹⁶⁸ Článek 5 odst. 1 a článek 7 odst. 1. a 2 Statutu CorteIDH.

¹⁶⁹ Článek 12 odst. 1 Statutu CorteIDH.

¹⁷⁰ Článek 6 JŘ CorteIDH.

zasedáním a navrhování záležitostí z pořadu dne k projednání či zabývání se případnými pořádkovými opatřeními.

Článek 10 Statutu upravuje institut tzv. *ad hoc* soudce, jedná se o státního příslušníka každého ze států, o jejichž řízení před CorteIDH se jedná, který má právo seznámit se s případem. S ohledem na rozhodovací činnost pak článek 28 upravuje povinnost Komise být stranou ve všech případech před Meziamerickým soudem pro lidská práva projednávaných.¹⁷¹ Nastane-li tak situace předvídaná ustanoveními článku 10 odst. 2 a 3 stejně jako Paktem ze San José, a to dle ustanovení článku 55 odst. 2 a 3, předseda prostřednictvím Sekretariátu informuje dotčené státy, jež mohou jmenovat *ad hoc* soudce do 30 dnů od takového oznámení.¹⁷² Institut *ad hoc* soudce se do přijetí Statutu v roce 2009 uplatňoval nejen v řízení mezi státy, ale i v řízení zahájeném z podnětu Komise proti některému ze smluvních stran CADH.¹⁷³

Obdobně jako je tomu v případě Komise, i Tribunál má svůj Sekretariát, tento orgán zodpovídá mj. za doručování rozhodnutí, zápisy ze zasedání, vyřizování korespondence či řízení administrativu CorteIDH (v posledním bodě výslovně v souladu s pokyny předsedy).¹⁷⁴ Obdobně je na tom Tribunál také s oficiálními jazyky, jsou jimi španělština, angličtina, portugalština a francouzština, přičemž o jazyku práce je rozhodováno každý rok. Nicméně pro jednotlivé případy může být pracovním jazykem také jeden z jazyků stran, vždy když se jedná o jazyk oficiální.¹⁷⁵ V případě, že osoba nevládne dostatečně žádným z pracovních jazyků, CorteIDH ji může dovolit vyjádřit se ve svém vlastním jazyce, musí však přijmout nezbytná opatření k zajištění tlumočnicka.¹⁷⁶

2.4.2. Řízení před Tribunálem

Úpravu řízení před CorteIDH nalezneme v Paktu ze San José (články 52-65), Statutu CorteIDH a Jednacím řádu CorteIDH. S ohledem na povahu analyzované judikatury se

¹⁷¹ Ta vychází z článku 57 CADH, Statut tak pouze specifikuje, že to není vyžadováno v případě poradní role CorteIDH.

¹⁷² Článek 19 odst. 1 JŘ CorteIDH.

¹⁷³ Valdés Chacón, Jaime Mauricio. La protección de los derechos humanos de comunidades indígenas por la corte interamericana de derechos humanos: un análisis jurisprudencial, s. 44-45.

¹⁷⁴ Článek 10 JŘ CorteIDH.

¹⁷⁵ Článek 21 odst. 1 a 2 JŘ CorteIDH.

¹⁷⁶ Článek 21 odst. 4 JŘ CorteIDH.

autorka bude zabývat pouze řízením sporným, které je vedeno z iniciativy Komise pro porušení základních práv dle CADH.

Podle ustanovení článku 61 odst. 1 Americké úmluvy o lidských právech se CorteIDH může zabývat případem pouze na návrh členského státu nebo Komise, přičemž je potřeba vyčerpání prostředků dle článků 48 a 50. To znamená, že musí být podána stížnost či sdělení o porušení práv plynoucích z CADH a Komise musí v souladu s článkem 48 zahájit řízení, které však nevedlo k uspokojivému řešení případu, vypracuje CIDH zprávu, jež zašle dotčeným státům, poté může formulovat jednotlivé návrhy a doporučení. Tribunál se tedy nezabývá případy, kdy na základě činnosti Komise došlo ke smírnému řešení podle článku 49.

Aby byla dána jurisdikce CorteIDH, musí s ní členský stát OEA souhlasit. Může tak učinit v době ratifikace či přistoupení k Paktu ze San José nebo v jakémkoli pozdějším okamžiku.¹⁷⁷ Souhlas může být dán bezpodmínečně, pod podmínkou vzájemnosti, na určitou dobu či pro specifické případy. Souhlasné prohlášení se podává tajemníkovi Tribunálu.¹⁷⁸

CorteIDH může rozhodovat, je-li přítomných alespoň pět soudců,¹⁷⁹ rozhodnutí přijímá většinou přítomných, přičemž při rovnosti hlasů je rozhodující hlas předsedy.¹⁸⁰ Přičemž předseda předkládá záležitosti k hlasování bod po bodu a každý ze soudců může hlasovat kladně či záporně, není možné vzdát se hlasování.¹⁸¹ Rozhodování je tajné a také tajné zůstane, pokud Tribunál nerozhodne jinak.¹⁸² Naopak veřejná jsou, až na výjimečné případy, jednání a na veřejném zasedání se rovněž vyhláší rozhodnutí, ta se také písemně oznámí stranám sporu a publikují společně s jednotlivými hlasy a separátními vóty.¹⁸³

Soud se schází k běžnému a mimořádnému zasedání. V prvním případě se zabývá obvyklým výkonem svých funkcí,¹⁸⁴ mimořádně se pak schází, navrhne-li to předseda či

¹⁷⁷ Článek 62 odst. 1 CADH.

¹⁷⁸ Článek 62. odst. 2 CADH.

¹⁷⁹ Článek 14 JŘ CorteIDH.

¹⁸⁰ Článek 23 Statutu Corte IDH.

¹⁸¹ Článek 16 odst. 1 JŘ CorteIDH.

¹⁸² Článek 24. odst. 2 JŘ CorteIDH.

¹⁸³ Článek 24. odst 3 JŘ CorteIDH.

¹⁸⁴ Článek 11 JŘ CorteIDH.

o takovou schůzi požádá většina soudců.¹⁸⁵ Soudní slyšení jsou veřejná, nerozhodne-li o tom Tribunál jinak, a konají se dle jeho uvážení.¹⁸⁶

Státy, které jsou stranami v projednávané věci, jsou zastoupeny takzvanými agenty, jež si mohou zvolit své asistenty.¹⁸⁷ Reprezentace Komise je zajištěna delegáty, které si určí, i ti si mohou zvolit své asistenty.¹⁸⁸ Oběti¹⁸⁹ či jejich určení zástupci se rovněž mohou účastnit řízení po přijetí žaloby, předkládat své žádosti, argumentaci a důkazy. Je-li zde pluralita takových subjektů, musí si zvolit jednoho zástupce, nebo jim bude určen.¹⁹⁰

Nejprve je zahájeno písemné řízení, žaloba se k Tribunálu podává prostřednictvím Sekretariátu v pracovních jazycích, pokud tak není učiněno, je třeba doručit překlady ve lhůtě 30 dnů.¹⁹¹ Žaloba musí obsahovat: (i) čeho se domáhá (včetně náhrady škod a nákladů); (ii) strany případu, (iii) skutková zjištění, (iv) rozhodnutí o zahájení řízení před Komisí a o přípustnosti žaloby, (v) návrh důkazů s označením, jaké skutečnosti prokazují, (vi) označení svědků a soudních znalců a obsah jejich svědectví, (vii) právní hodnocení a odpovídající závěry, (viii) jména agentů či delegátů dle subjektu žalobce, (ix) je-li žalobcem Komise, označení (jméno a adresa) obětí, nebo jejich zástupců, (x) pokud tak není určeno v žalobě, Komise je v procesu zástupcem obětí.¹⁹²

Předseda soudu předběžně posuzuje žalobní návrh. Jestliže není splněna některá z náležitostí, vyrozumí o tom žalobce stejně jako o možnosti zhojit takovou vadu ve lhůtě 20 dnů.¹⁹³ Tajemník pak vyrozumí o žalobě předsedu a soudce CorteIDH, žalovaný stát, Komisi (pokud není žalobcem) a oběť či její zástupce. Poslední jmenovaní mají stanovenou dvouměsíční lhůtu od doručení takového vyrozumění, ve které mohou Tribunálu předložit své žádosti, argumentaci a důkazy. Tuto lhůtu nelze prodloužit.¹⁹⁴ Dvouměsíční lhůtu k replice má rovněž žalovaná strana, a to od momentu doručení všech písemností, tedy žaloby a žádosti, argumentaci a důkazy obětí podle článku 37, a to včetně všech příloh. Ani tato lhůta nemůže být prodloužena.¹⁹⁵

¹⁸⁵ Článek 12 JŘ CorteIDH.

¹⁸⁶ Článek 15 odst. 1 JŘ CorteIDH.

¹⁸⁷ Článek 22 odst. 1 JŘ CorteIDH.

¹⁸⁸ Článek 23 JŘ CoerteIDH.

¹⁸⁹ Pozn. autorky: dle výkladových ustanovení „oběť“ znená osobu, jež tvrdí, že byla porušena její práva.

¹⁹⁰ Článek 24 JŘ CorteIDH.

¹⁹¹ Článek 33 JŘ CorteIDH.

¹⁹² Článek 34 JŘ CorteIDH.

¹⁹³ Článek 35 JŘ CorteIDH.

¹⁹⁴ Články 36 a 37 JŘ CorteIDH.

¹⁹⁵ Článek 39 JŘ CorteIDH.

Následně předseda rozhodne o dni zahájení ústní fáze řízení a určí dny jednání, která uzná za vhodná.¹⁹⁶ Jednání řídí předseda Tribunálu a uděluje slovo,¹⁹⁷ soudci mohou směřovat své otázky vůči komukoli, kdo se dostaví.¹⁹⁸ Je přípustné přijmout pouze takové důkazy, které byly navrženy v žalobě, návrzích a argumentaci obětí či replice žaloby (výjimkou je samozřejmě, že návrhu takového důkazu bylo zabráněno z důvodu *vis maior*, či taková skutečnost nebyla dříve známá).¹⁹⁹ Nicméně Tribunál může na základě vyhledávací zásady provést takové důkazy, jež uzná za vhodné, zejména vyslechnout oběť, svědka či soudního znalce; požadovat po stranách předložení důkazu, je-li v jejím dosahu, dožádat si informace od jakékoli entity, pověřit jednoho nebo více svých členů provedením určitého úkonu (včetně slyšení) nebo tím může za určitých podmínek pověřit Sekretariát.²⁰⁰

Řízení před Tribunálem může být ukončeno předčasně, od dalšího řízení může CorteIDH také upustit (na návrh),²⁰¹ nebo v případě, že strany navrhnou smírné řešení.²⁰² V opačném případě Tribunál ve věci vydá rozsudek, ten může obsahovat rozhodnutí o odškodnění či určení, jak o něm bude rozhodováno.²⁰³ Rozsudek musí být řádně odůvodněný. Pokud není CorteIDH jednotný, kterýkoli soudce může přiložit své disentní stanovisko.²⁰⁴ Rozsudek je stranám doručen Sekretariátem, dokud není doručen, texty, odůvodnění a hlasování zůstávají v tajnosti.²⁰⁵ Následně je rozeslán smluvním stranám Paktu ze San José.²⁰⁶ Jako takový je finální a není možné se proti němu odvolat.

Existuje-li nejasnost o smyslu či rozsahu rozsudku, ve lhůtě 90 dnů od doručení může kterákoli ze stran požádat Tribunál o výklad rozsudku.²⁰⁷ Svou žádost doručí prostřednictvím Sekretariátu, a to včetně jednotlivých otázek.²⁰⁸ Pro smluvní státy jsou rozsudky CorteIDH závazné.²⁰⁹ Dohled Tribunálu je zajištěn zprávami z jednotlivých států, které Komise představí společně s poznatky obětí či jejich zástupců. Uzná-li

¹⁹⁶ Článek 42 JŘ CorteIDH.

¹⁹⁷ Článek 43 JŘ CorteIDH.

¹⁹⁸ Článek 44 odst. 1 JŘ CorteIDH.

¹⁹⁹ Článek 46 odst. 1 a 3 JŘ CorteIDH.

²⁰⁰ Článek 47 JŘ CorteIDH.

²⁰¹ Článek 56 odst. 1 JŘ CorteIDH.

²⁰² Článek 57 JŘ CorteIDH.

²⁰³ Článek 60 JŘ CorteIDH.

²⁰⁴ Článek 66 CADH.

²⁰⁵ Článek 61 odst. 1 a 2 JŘ CorteIDH.

²⁰⁶ Článek 69 CADH.

²⁰⁷ Článek 67 CADH.

²⁰⁸ Článek 62 odst. 1 JŘ CorteIDH.

²⁰⁹ Článek 68 odst. 1 CADH.

Tribunál za vhodné, může strany předvolat ke slyšení za účelem dohledu nad plněním rozsudků.²¹⁰

2.5. Závěrem druhé části

Obdobně jako tomu bylo u první části věnované dokumentům, ani zde nelze konstatovat, že by existoval jeden orgán, který by se specializoval na ochranu původních obyvatel, ačkoli je možné si do budoucna představit vytvoření přinejmenším funkce zpravodaje pro zastupování jejich zájmů v rámci Meziamerické komise pro lidská práva. V současné době existují specializovaní zpravodajové Komise, kteří se zabývají právy původních obyvatel a žen. Zpravodaj pro práva žen dohlíží, zda jsou legislativa i praxe v jednotlivých členských státech Organizace amerických států v souladu s Americkou úmluvou o lidských právech, Deklarací práv a povinností člověka a Úmluvou Belém do Pará. Zpravodaj pro práva žen rovněž tvoří doporučení pro členské státy a má poradní funkci v řízení o individuálních stížnostech před Komisí. Zpravodaj pro práva původních obyvatel má pak, kromě obdobné působnosti v individuálních stížnostech, za cíl usnadnit původním obyvatelům přístup k meziamerickému systému ochrany lidských práv. Pro jeho plné využití by však bylo potřeba zaručit genderově citlivou perspektivu v rámci výkonu jeho činnosti.

Činnost Komise pak spočívá především v monitoringu situace lidských práv a v (první fázi) řízení o individuálních stížnostech. V těchto řízeních se zabývá porušením práv chráněných regionálními úmluvami. Dále má Komise iniciační roli v zahájení řízení před Meziamerickým soudem pro lidská práva, které se skládá z písemné a ústní fáze. Účastníky takového řízení jsou pak právě Komise a stát, který měl regionální závazky porušit, resp. jejich agenti a delegáti, případně také oběti nebo jejich zástupci. I v této fázi existuje ještě možnost od dalšího pokračování v řízení upustit, či uzavřít smírné řešení. V případě završení řízení vydáním rozsudku, je zde možnost požádat Meziamerický soud pro lidská práva o jeho výklad.

Na regionální úrovni a pod záštitou Organizace amerických států funguje také platforma podporující efektivní přijímání politik podporujících lidská práva žen a zastoupení žen v demokratických procesech. Komise žen se jako specializovaný mezivládní orgán zabývá čtyřmi klíčovými oblastmi, kterými jsou lidská práva,

²¹⁰ Článek 63 odst. 1 a 3 JŘ CorteIDH.

demokracie, rozvoj a bezpečnost. Zásahu má zejména na redakci a přijetí Úmluvy Belém do Pará, zároveň podporuje interkulturní vizi s ohledem na demokratické vládnutí.

Nejúčinnějším způsobem, jak se původní obyvatelka může domoci svých práv, je tak obrátit se na Meziamerickou komisi pro lidská práva. Není-li dosaženo nápravy v této fázi, Komise předkládá případ Meziamerickému soudu pro lidská práva. Ačkoli se v jednotlivých případech může jednat o způsob ve svém výsledku poměrně účinný, stejně jako obdobné regionální mechanismy ochrany lidských práv naráží zejména na časové hledisko (velmi dlouhá národní procedura a následně řízení v rámci meziamerického mechanismu) a další bariéry, kterým musí původní obyvatelky čelit, ačkoli systém usiluje o jejich zmírnění na všech úrovních.

Jan Lhotský ve svém textu uvažuje o možnosti, že by meziamerický mechanismus kopíroval ve svém vývoji ten evropský, tudíž by nebylo řízení o individuálních stížnostech dvouinstanční, nýbrž by byly zcela v kompetenci Tribunálu, Komise by se pak ve své činnosti více soustředila na dění v celé OEA.²¹¹

Nutno připomenout, že musí být dána jurisdikce Meziamerického soudu pro lidská práva o daném případě vůbec rozhodovat. Je sice možné před Tribunál předložit stížnost i v případě, kdy jurisdikce dána není, Tribunál se jí však v první řadě musí zabývat. Obecně lze tak říci, že této ochrany využívají spíše původní obyvatelky latinskoamerických zemí ve srovnání například s Kanadou nebo USA, na které se vztahují pravomoci Komise pouze na základě Deklarace práv a povinností člověka, jak bylo uvedeno v části první.

Dle autorky nelze s názorem Jana Lhotského než souhlasit, navíc by bylo pro lepší ochranu práv původních obyvatel vhodnější další rozšíření pravomocí Komise s ohledem na dodržování jejích doporučení, alternativou se jeví rovněž rozšíření jurisdikce Tribunálu. Rovněž by bylo vhodné rozšířit možnost řízení před Komisí za porušení Americké deklarace práv původních obyvatel.

²¹¹ Lhotský, Jan: Vývoj mezinárodních právních mechanismů ochrany lidských práv a možnost vzniku Světového soudu pro lidská práva, s. 45.

3. Judikatura Tribunálu ve věci původních obyvatel

3.1 Úvodem třetí části

Komise se ve své zprávě věnované původním obyvatelkám zabývá rovněž tématem jejich přístupu ke spravedlnosti. Uvádí přitom, že ačkoli existuje normativní základ, který by měl zajistit rovný přístup žen (v poměru k mužům) ke spravedlnosti, bez diskriminace na základě etnicity, v praxi je pro původní obyvatelky složité se spravedlnosti domoci. CIDH totiž chápe přístup ke spravedlnosti v obou dimenzích, *de iure* i *de facto*. Přičemž na překážky narážejí původní obyvatelky jak ve státním systému, tak i v justičních systémech původních obyvatel,²¹² jelikož v těch druhých dominují muži a ženám není dán hlas.²¹³ Tyto překážky, kterým čelí, mají geografický, ekonomický, kulturní a lingvistický charakter.²¹⁴

Poslední část diplomové práce je věnována analýze relevantní judikatury Tribunálu. Autorka vybrala celkem šest rozhodnutí, která ve své zprávě zmiňuje CIDH. V tomto úvodu jsou stručně vylíčeny skutkové okolnosti a následující kapitoly se věnují jednotlivým právům, která byla v daných případech porušena. Vybraná rozhodnutí lze rozdělit dle skutkového stavu do tří kategorií. První kategorie zahrnuje dvě rozhodnutí stížností původních obyvatelk proti Mexiku, v druhém případě se jedná o případ týkající se nuceného zmizení a poslední kategorie je věnována masakrům, které byly na původním obyvatelstvu páčány za občanské války v Guatemale.

3.2 Skutkové okolnosti případů

3.2.1. Fernández Ortega a Rosendu Cantú v. México

V případech Fernández Ortega y otros v. México a Rosendo Cantú y otra v. México Komise v žalobě uvedla, že se týká odpovědnosti státu za sexuální násilí a mučení dvou

²¹² Mezinárodní společenství uznává právo na sebeurčení původních obyvatel (komunit), stejně jako mít vlastní systém justice, vlastní formy organizace, úřady a instituce a řídit se zvykovým právem. Cf. CIDH. Las mujeres indígenas y sus derechos humanos en las Américas, s. 114.

²¹³ Ibid, s. 95-96.

²¹⁴ Ibid, s. 98.

původních obyvatelk (violación sexual y tortura), ke kterým došlo v roce 2002, a to z důvodu, že Mexiko nevedlo účinné vyšetřování, nepotrestalo pachatele, neodškodnilo oběti trestné činnosti ani jejich rodinné příslušníky. Navíc byly tyto případy týkající se porušení lidských práv vyšetřovány a rozhodovány v rámci vojenského soudnictví a obě ženy čelily obtížím, kterým jsou původní obyvatelé, zejména pak ženy, vystavení v kontextu přístupu ke spravedlnosti.²¹⁵

Tribunál nejprve zasazuje případ do širšího kontextu. Ve státě Guerrero, kde Fernández Ortega i Rosendo Cantú žily jako členky komunity Me'phaa, byli přítomni vojáci, jejichž úkolem bylo potlačovat protiprávní aktivity jako například organizovaný zločin. Původní obyvatelé jsou zde marginalizováni a jsou velmi zranitelnou skupinou, což se odráží například ve výkonu soudnictví, a to zejména z toho důvodu, že nemluví španělsky a nejsou zde dostupní tlumočníci či pro nedostatek finančních prostředků.²¹⁶ Ženy ve státě čelí zejména vojenskému institucionálnímu násilí (*violencia institucional castrense*), mezi lety 1997-2004 bylo oznámeno šest případů sexuálního násilí páchaného vojáky na původních obyvatelkách, byly judikovány v rámci vojenského soudnictví a v žádném z případů nedošlo k potrestání pachatelů.²¹⁷

Co se týká samotných skutkových událostí, paní Fernández Ortega byla dne 22. března 2002 doma se svými čtyřmi dětmi, když se skupina asi 11 uniformovaných vojáků přiblížila k jejímu domu, tři z nich bez jejího vědomí vstoupili do obydlí. Zeptali se jí, kam její manžel chodí krást maso, neodpověděla, jelikož nerozuměla španělsky. S namířenou zbraní ji donutili lehnout si na podlahu, následně ji jeden z vojáků znásilnil. Poté všichni odešli.²¹⁸ Následující den šel manžel oběti nahlásit, co se stalo k organizaci původních obyvatel komunity Me'paa.²¹⁹ Oběti následný den nebyla poskytnuta ani řádná lékařská péče či vyšetření (tak se stalo až o tři dny později) a setkala se s velkými překážkami při podání trestního oznámení.²²⁰

Dne 16. února 2002 se Rosendo Cantú nacházela u potoka nedaleko svého domu, kde prala prádlo. Když se chystala vykoupat, osm vojáků s jedním zadrženým civilistou

²¹⁵ Corte IDH. Inés Fernández Ortega y otros v. México, par. 2.

Corte IDH. Valentina Rosendo Cantú y otra v. México, par. 2.

²¹⁶ Corte IDH. Inés Fernández Ortega y otros v. México, par. 78 a 80.

Corte IDH. Valentina Rosendo Cantú y otra v. México, par. 70-72.

²¹⁷ Corte IDH. Inés Fernández Ortega y otros v. México, par. 79.

Corte IDH. Valentina Rosendo Cantú y otra v. México, par. 71.

²¹⁸ Corte IDH. Inés Fernández Ortega y otros v. México, par. 81-82.

²¹⁹ Corte IDH. Inés Fernández Ortega y otros v. México, par. 84.

²²⁰ Corte IDH. Inés Fernández Ortega y otros v. México, par. 84-86.

ji obklíčilo. Dva z nich se jí optali na „zakapucované“, ukázali jí fotografii a seznam jmen, zatímco jeden z vojáků měl na ni namířenou zbraň. Odpověděla, že nikoho z nich nezná, načež ji voják zbraní udeřil do břicha a na chvíli ztratila vědomí. Když se probírala, jeden z vojáků ji chytil za vlasy a opakoval otázky pod výhružkou, že když neodpoví, zabije ji i všechny obyvatele vesnice. Následně ji svlékli, hodili na zem a dva vojáci ji postupně znásilnili.²²¹

Když vše vypověděla manželovi, šel to oznámit komunitním úřadům. O osm dnů později se dostavila na kliniku a o necelý týden později do nemocnice, ani v jednom případě neuvedla, že byla znásilněna, pouze si stěžovala na bolest v oblasti břicha.²²² Jedenáct dnů od události podala Rosendo Cantú stížnost k národní komisi lidských práv. Spáchání trestného činu však oznámila až 8. března téhož roku.²²³

3.2.2. Tiu Tojín v. Guatemala

Třetí případ stojí osamoceně, ačkoli se jedná rovněž o případ násilí na původní obyvatele, a to v podobě jejího nuceného zmizení paní Tiu Tojín, která byla členkou mayské komunity. Tato skutečnost nebyla ze strany státu řádně vyšetřena a pachatelé zůstávají nepotrestaní.²²⁴

Dne 29. srpna 1990 dorazila guatemalská armáda společně s Civilní hlídkou (*Patrullas de Autodefensa Civil*) do obce Santa Clara, kde zastřelili asi 86 obyvatel – členů Komunit obyvatel v odporu (*Comunidades de Población en Resistencia*), jednalo se o do hor přesídlené rodiny, které utekly před vnitrostátním konfliktem, resp. násilnými strategiemi armády, jež využívala vůči obyvatelstvu země. Mezi nimi byla i Tiu Tojín s dcerou Josefou, všichni byli přemístěni na vojenskou základnu, kde byly matka s dcerou viděny naposledy, ostatní byli dále přesunuti do tábora pro uprchlíky a vnitřně přemístěné osoby.

Dodnes není znám jejich osud, ale předpokládá se, že s ohledem na praxi v době konfliktu zůstala Tiu Tojín na vojenské základně jako „válečná zajatkyně“, je možné, že

²²¹ Corte IDH. *Valentina Rosendo Cantú y otra v. México*, par. 73

²²² *Ibid*, par. 74-75.

²²³ *Ibid*, par. 76.

²²⁴ Corte IDH. *Tiu Tojín v. Guatemala*, par. 2.

byla odevzdána třetí straně či popravena.²²⁵ Trestní řízení, které bylo ve věci zahájeno, zůstalo po 16 let v přípravné fázi.²²⁶

3.2.3. Masakry v Guatemale

Poslední tři případy, které Komise zmiňuje ve své zprávě věnované právům původních obyvatel, spojuje skutečnost, že se jedná o masakry, které byly na původním obyvatelstvu páčány v době vnitrostátního ozbrojeného konfliktu v Guatemale na počátku 80. let minulého století, rozsudky Tribunálu v těchto případech přišly v rozpětí let 2004-2009. Nejedná se však o jediné masakry a je nutné je vnímat v kontextu celé guatemalské genocidy, jejímž cílem bylo mayské obyvatelstvo. Jednalo se o akce, které armáda uskutečňovala s vědomím a na rozkaz nejvyšších státních autorit, a to pomocí taktiky spálené země vůči vnitřnímu nepříteli.²²⁷ Komise kvalifikuje tyto masakry jako genocidium, Tribunál však vytyčuje své hranice tak, že pouze může konstatovat porušení CADH a jiných dokumentů meziamerického systému, na jejichž dodržování dohlíží.²²⁸

V případě Plan de Sánchez byli mayští obyvatelé obviněni z účasti na guerillovém boji, jelikož se odmítali účastnit formování Civilní hlídky.²²⁹ Dne 18 července 1982 v osm hodin ráno byla vesnice Plan de Sánchez ostřelována za pomoci moždíře, odpoledne sem dorazilo přibližně šedesátičlenné komando, asi 20 dívek a mladých žen bylo odděleno od ostatních, byly zavedeny do jednoho z domů, kde byly mučeny, znásilněny a zabity, ostatní oběti masakru byly zabity za pomoci granátů a střelných zbraní.²³⁰

V případě masakru Las Dos Erres se klíčové události odehrály mezi 6. a 8. prosincem 1982 a byly vykonány speciálně vycvičenými jednotkami nazývanými *Kabildes*.²³¹ Ráno 7. prosince dorazili tito vojáci do vesnice, muže zavřeli do školy, ženy a děti do kostela. Odpoledne muže zavedli ke studni a zastřelili, ženy a děti čekal stejný osud,

²²⁵ Corte IDH. Tiu Tojín v. Guatemala, par. 40-41.

²²⁶ Ibid, par. 46.

²²⁷ Cf. Corte IDH. Masacre Plan de Sánchez v. Guatemala, par. 42.6.

Corte IDH. Masacre de Las Dos Erres v. Guatemala, par. 73.

Corte IDH. Masacres de Río Negro v. Guatemala, par 58.

²²⁸ Steiner, Christian; Uribe, Patricia (eds.) et al. Convención Americana sobre Derechos Humanos: comentada, s. 961.

²²⁹ Corte IDH. Masacre Plan de Sánchez v. Guatemala, par. 42.12.

²³⁰ Ibid, par. 42.15-19.

²³¹ Corte IDH. Masacre de Las Dos Erres v. Guatemala, par. 2.

dívky byly po cestě znásilněny. U studně se všech ptali, zda patří ke guerille, mrtvá těla házeli *Kabildes* do studně.²³²

V případě masakrů u Río Negro se jedná o sérii násilností: nejprve masakr u kapličky v komunitě Río Negro ze dne 4. března a mimosoudní popravy z 8. července 1980. Na počátku února 1982 byl zapálen trh ve vesnici Xococ, guatemalská armáda obvinila komunitu Río Negro a v Xococ zorganizovala Civilní hlídku, která vyhlásila nepřátelství mezi oběma, členové komunity Río Negro byli pozavírání, či napadeni pomocí garot a mačet. V březnu pak tato hlídka z Xococ dorazila na Río Negro, hledali muže, kteří však z bezpečnostních důvodů přespávali v horách. Zbylé osoby, zejména ženy, pak hlídka donutila pochodovat k nedalekému vrcholku, některé dívky byly ze skupiny odděleny a znásilněny, alespoň jedna z nich byla v té době gravidní, jiná nezletilá. Na vrcholku mělo být zabito na 70 žen a 107 dětí. V květnu téhož roku bylo vojáky a civilní hlídkou zabito dalších asi 90 členů komunity, kteří přežili předchozí masakry. Přeživší členové komunity se tak museli skrývat v horách, ženy zde často porodily.²³³

3.3 Povinnost respektovat chráněná práva

V kontextu diplomové práce je nutné věnovat krátkou kapitolu tomuto ustanovení, jelikož představuje pilíř celého Paktu ze San José. Od samého počátku činnosti CorteIDH, tedy jeho prvního rozsudku²³⁴ vyplývá z judikatury, že se jedná o klíčové ustanovení, které pomáhá vyvozovat odpovědnost státu za porušení jeho ustanovení a jím chráněných práv. Domáhá-li se někdo určení, že byla poškozena jeho nebo její práva chráněná CADH, nutně tím implikuje i porušení ustanovení článku 1.1.²³⁵

3.3.1. Citace ustanovení – článek 1 odst. 1

„Smluvní strany této úmluvy se zavazují respektovat práva a svobody, které chrání, a zaručit jejich svobodný a plný výkon každému ve své jurisdikci, bez jakékoli diskriminace z důvodu rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženského vyznání,

²³² Corte IDH. Masacre de Las Dos Erres v. Guatemala, par. 78-79.

²³³ Corte IDH. Masacres de Río Negro v. Guatemala, par. 68-82.

²³⁴ Corte IDH. Caso Velásquez Rodríguez vs. Honduras.

²³⁵ Steiner, Christian; Uribe, Patricia (eds.) et al. Convención Americana sobre Derechos Humanos: comentada, s. 55.

politického přesvědčení či jiné vlastnosti, ať už má původ národní nebo společenský, v sociální situaci, narození nebo jiné společenské okolnosti.“²³⁶

3.3.2. Povinnost státu respektovat chráněná práva

V kontextu tohoto ustanovení pak CorteIDH hovoří o dvou specifických povinnostech: tato práva respektovat a garantovat. Co se týká povinnosti respektovat základní lidská práva chráněná Paktem ze San José, znamená to pro stát určitého jednání se zdržet nebo naopak jednat, plnit určitým způsobem subjektům chráněných práv.

Porušení povinnosti chráněná práva respektovat není komplikované. Stát prostřednictvím svých aktérů buď jedná takovým způsobem, že neporušuje práva chráněná CADH, nebo takovým způsobem nejedná, porušuje tedy zároveň právo chráněné daným dokumentem, navíc ještě nedodržuje tuto svou povinnost.

Dané ustanovení tak v sobě zahrnuje určité omezení státní moci, takové omezení se vyvozuje z konkrétního práva či svobody. Obecně lze říci, že stát selhává v povinnosti respektu lidských práv v takových případech jejich porušení, kdy se jedná o nucená zmizení, masakry, mimosoudní popravy či mučení.²³⁷ Nutno podotknout, že taková jednání, navíc přičitatelná státu, lze jednoznačně konstatovat pro všechny zde analyzované rozsudky týkající se Guatemaly.

3.3.3. Povinnost státu garantovat chráněná práva

Povinnost garantovat chráněná práva pak především znamená, že stát musí organizovat svůj aparát a v širším významu veškeré své správní struktury, které zajišťují výkon veřejné moci, takovým způsobem, aby mohly zaručit plný výkon lidských práv chráněných Paktem ze San José. Pro státy to dle Tribunálu znamená především povinnost předcházet, vyšetřovat a trestat veškerá porušení lidských práv chráněných CADH, usilujíc zároveň o nápravu a odškodnění obětí. Nestačí proto pouhý zákonný základ,

²³⁶ „Los Estados Partes en esta Convención se comprometen a respetar los derechos y libertades reconocidos en ella y a garantizar su libre y pleno ejercicio a toda persona que esté sujeta a su jurisdicción, sin discriminación alguna por motivos de raza, color, sexo, idioma, religión, opiniones políticas o de cualquier otra índole, origen nacional o social, posición económica, nacimiento o cualquier otra condición social.“

²³⁷ Steiner, Christian; Uribe, Patricia (eds.) et al. Convención Americana sobre Derechos Humanos: comentada, s. 47-48.

nedostačuje úprava v rámci právního řádu, ale je třeba, aby stát svým aktivním jednáním zajistil garanci svobodného a plného výkonu lidských práv. Pro porušení tohoto ustanovení pak naopak platí, že stačí, aby stát toleroval takové podmínky či okolnosti, které výkonu chráněných práv brání.²³⁸

Oproti povinnosti chráněná práva respektovat se tak jedná o sérii opatření a postupů, přičemž vždy je třeba aktivního jednání, aby bylo dosaženo kýženého výsledku. Stát tu pouze neomezuje sám sebe, ale vstupuje do faktických vztahů ve společnosti, které svým právním řádem i faktickým výkonem moci reguluje tak, případně přímo chrání či kompenzuje oběti.

V důsledku této obecné povinnosti státu, tedy povinnosti garantovat práva chráněná úmluvou, lze spatřovat řadu dílčích: (i) zajistit plný výkon práv, (ii) chránit osoby před hrozbami veřejných i soukromých aktérů s ohledem na výkon jejich práv, (iii) přijmout obecná preventivní opatření ve vztahu k vážným porušením základních práv, (iv) odškodnit oběti a (v) spolupracovat s mezinárodními orgány, aby mohly rozvíjet své kontrolní činnosti.²³⁹

3.3.4. Zákaz diskriminace

Kromě toho v sobě ustanovení článku 1.1 skrývá obecný zákaz diskriminace. Ten je rovněž vyjádřen v článku 24, který stanoví rovnost před zákonem a v návaznosti na tuto rovnost i na stejnou právní ochranu. Nutno podotknout, že Corte IDH v tomto případě vychází z jazykového výkladu a v prvním případě chápe diskriminaci ve vztahu k respektování či zaručování práv chráněných Paktem ze San José, v druhém se tato diskriminace vztahuje k nerovné ochraně, stát by se dopustil porušení článku 24.²⁴⁰

V prvním případě CADH uvádí demonstrativní výčet diskriminačních důvodů, mezi které explicitně řadí například rasu, barvu pleti, pohlaví či jazyk, oproti tomu článek 24 pouze konstatuje, že všichni jsou si před zákonem rovni a všechny má tak zákon stejně chránit.

²³⁸ Ibid, s. 49.

²³⁹ Steiner, Christian; Uribe, Patricia (eds.) et al. Convención Americana sobre Derechos Humanos: comentada, s. 49-54.

²⁴⁰ Cf. Corte IDH. Caso Apitz Barbera y otros („Corte Primera de lo Contencioso Administrativo“) vs. Venezuela, par. 209.

3.3.5. Subjekt práv

S ohledem na téma diplomové práce je vhodné pozastavit se ještě u odstavce druhého článku 1, který vymezuje, že osobou se v kontextu CADH rozumí každá lidská bytost. Komentář k Paktu ze San José se věnuje tomuto ustanovení i ve vztahu k právům původních obyvatel a jejich komunit.

Vývoj výkladu tohoto ustanovení postupně bere v úvahu specifickou realitu v obou Amerikách a nutnost vypořádat se právě s existencí komunit původních obyvatel. Jsou tak chápány jako společenství lidí odlišné od sociokulturních dynamik západních společností, a proto jim náleží specifická politická, sociální a kulturní práva.²⁴¹ Nutno podotknout, že příslušnost ke skupině původních obyvatel je dána na základě principu sebeurčení.

Problém tak může nastat, pokud se jedinci, které bychom mohli z objektivních kritérií považovat za členy komunity původních obyvatel, vzdávají dané identity, protože se například identifikují se zvyklostmi a tradicemi jiné (majoritní) společnosti nebo kultury. Jak však plyne z rozhodnutí *Pueblo Saramaka vs. Surinam*, nedostatek sebeurčení některých nemůže být důvodem pro upírání práv celé komunitě.²⁴²

Vývoj judikatury Tribunálu v této oblasti má velký význam zejména ve vztahu k jejich původním či jimi tradičně obývaným územím; tato tematika všech není předmětem této diplomové práce.²⁴³

²⁴¹ Corte IDH. Cado de la Comunidad Mayagna (Sumo) Awas Tingni Vs. Nicaragua.

²⁴² Steiner, Christian; Uribe, Patricia (eds.) et al. Convención Americana sobre Derechos Humanos: comentada, s. 954.

²⁴³ Problematice se věnuje například Vančurová, Marta. Environmentální práva domorodých národů.

3.4 Porušení práva na osobní integritu a na ochranu cti a důstojnosti ²⁴⁴

3.4.1. Citace ustanovení – článek 5

„1. Každý má právo, aby byla respektována jeho fyzická, psychická i morální integrita.
2. Nikdo nesmí být podroben mučení ani krutým, nelidským či ponižujícím trestům nebo zacházení. S každým, kdo je omezen na svobodě, musí být nakládáno s respektem s ohledem na lidskou důstojnost. [...]” ²⁴⁵

3.4.2. Citace ustanovení – článek 11

„1. Každý má právo, aby byla respektována jeho čest a uznána jeho důstojnost.
2. Nikdo nesmí být vystaven svévolným či nedovoleným zásahům do svého soukromého života, do života své rodiny nebo do svého obydlí a korespondence, ani nezákonným útokům na svou čest či pověst.
3. Každý má právo na ochranu proti těmto zásahům či útokům.“ ²⁴⁶

3.4.3. Význam článků 5 a 11 ve vztahu k zákazu mučení a jejich výklad

V mezinárodním právu lidských práv patří zákaz mučení a nelidského zacházení, v CADH specifikován konkrétněji jako zákaz mučení a krutých, nelidských nebo ponižujících trestů, mezi normy kogentní povahy. A to dokonce i ve výjimečných situacích, za které lze považovat například válku (uplatňuje se samozřejmě v rámci mezinárodního humanitárního práva), ale i jiné obtížné okolnosti, které nejsou vždy tak detailně psaným právem regulovány, jakou jsou například vnitrostátní ozbrojené konflikty (pomineme-li tzv. společný článek 3 Ženevských úmluv) nebo válka proti terorismu.

²⁴⁴ Při srovnání španělské a anglické jazykové verze dospějeme k mírně odlišným termínům pro tatáž chráněná práva. Zatímco španělský text pracuje s pojmy *derecho a la integridad personal* a *protección de la honra y de la dignidad*, anglický hovoří o *right to humane treatment* a *right to privacy*. Porovnáme-li text například s oběma variantami Evropské úmluvy o lidských právech, odpovídající článek 3 je nazván jako *prohibición de la tortura*, anglicky obdobně *prohibition of torture*, odpovídající článek 8 pak jako *derecho al respeto a la vida privada y familiar*, resp. anglicky *right to respect for private and family right*.

²⁴⁵ „1. Toda persona tiene derecho a que se respete su integridad física, psíquica y moral.
2. Nadie debe ser sometido a torturas ni a penas o tratos crueles, inhumanos o degradantes. Toda persona privada de libertad será tratada con el respeto debido a la dignidad inherente al ser humano.

²⁴⁶ „1. Toda persona tiene derecho al respeto de su honra y al reconocimiento de su dignidad.
2. Nadie puede ser objeto de injerencias arbitrarias o abusivas en su vida privada, en la de su familia, en su domicilio o en su correspondencia, ni de ataques ilegales a su honra o reputación.
3. Toda persona tiene derecho a la protección de la ley contra esas injerencias o esos ataques.“

Pakt ze San José, a tak i Tribunál pojmají článek 5 poměrně široce. Nejenže se jedná o fyzickou, psychickou i morální integritu, CorteIDH ve své interpretaci dodává, že je třeba brát v potaz rovněž charakteristiky oběti takového zacházení při posouzení, zda došlo k porušení její integrity.²⁴⁷ Navíc je velmi široce pojímán termín oběti, zahrnuje tak například rodinné příslušníky obětí, v případech nuceného zmizení jsou dokonce považováni za přímé oběti.²⁴⁸

Co se týká článku 11, obsahuje právo týkající se ochrany cti a důstojnosti, ale obsahuje zároveň právo na soukromý život, a to v kontextu domovní svobody, listovního tajemství i v sexuální oblasti.²⁴⁹ Ve vztahu k právům původních obyvatel stejně jako ke studované judikatuře, je z pohledu této diplomové práce vhodné zabývat se především posledním aspektem, tedy právem na soukromý život v kontextu sexuality jedince. Ve své judikatuře čelil CorteIDH zejména prověření věrohodnosti výpovědí, jelikož v obou případech byly okolnosti sexuálního násilí poměrně vágní.²⁵⁰

V obou případech se porušení ustanovení článku 11 spojuje s porušením práv chráněných článkem 5, i proto se autorka rozhodla v kontextu diplomové práce spojit porušení obou článků do jedné kapitoly (ačkoli CorteIDH nepropojil porušení obou článků ve všech svých rozhodnutích). Navíc je zde ještě propojení s články 1,2 a 6 CIPST a článku 7 CIPSEVM.²⁵¹ V judikatuře se tak pomalu začalo propojovat porušení článku 11 právě s Belém do Pará v kontextu sexuálního násilí, resp. sexuální život jedince v kontextu jeho chráněné osobní svobody.²⁵²

3.4.4. Porušení článků 5 a 11 v judikatuře CorteIDH ve vztahu k ochraně práv původních obyvatel

V případě Fernández Ortega Tribunal posuzuje porušení článků 5 a 11 ve vztahu k článku 1. odst. 1 CADH, článků 1,2, a 6 CIPST a článku 7 písm. b) Belém do Pará.

²⁴⁷ Cf. Corte IDH. Caso Familia Barrios vs. Venezuela. Sentencia de 24 de noviembre de 2011. Serie C No. 237, párr. 52

²⁴⁸ Steiner, Christian; Uribe, Patricia (eds.) et al. Convención Americana sobre Derechos Humanos: comentada, s. 136.

²⁴⁹ Ibid, s. 272-273.

²⁵⁰ Ibid, s. 280.

²⁵¹ Ibid, s. 280.

Nad rámec je třeba podotknout, že poprvé se CorteIDH vyslovil o porušení CIPSEVM v roce 2006 - Corte IDH. Caso del Penal Miguel Castro Castro vs. Perú.

²⁵² Steiner, Christian; Uribe, Patricia (eds.) et al. Convención Americana sobre Derechos Humanos: comentada, s. 281.

V souladu s CIPSEVM připomíná, že násilí na ženách je nejen porušením lidských práv, ale „*napadením lidské cti a projevem historicky nerovných mocenských vztahů mezi ženami a muži.*“²⁵³ Ve vztahu k sexuálnímu násilí jde o jednání bez souhlasu dané osoby se sexuálním podtextem, které zahrnuje fyzický zásah a může zahrnovat i takové jednání, které nepředpokládá penetraci, ba dokonce ani fyzický kontakt. Následky navíc přesahují osobu oběti.²⁵⁴

Tribunál navíc subsumuje jednání v případě Fernández Ortega pod institut mučení, které definuje následujícími kritérii: (i) úmyslnost jednání, (ii) následkem je vážné fyzické či psychické utrpení, (iii) pachatel sleduje určitý cíl nebo je veden určitou pohnutkou.²⁵⁵ V případě Rosendo Cantú posuzuje CorteIDH porušení stejných článků. I zde kvalifikuje jednání, kterému byla oběť vystavena jako mučení dle stejných kritérií.²⁵⁶ V obou případech tak Tribunál uzavřel, že oběti byly vystaveny sexuálnímu násilí ze strany státních agentů, které zakládají akt mučení.²⁵⁷ V rozsudku Rosendo Cantú doslova stanoví, že ačkoli dle svého názvu článek 11 míří na ochranu cti a důstojnosti, zahrnuje v sobě ochranu soukromého života v širokém slova smyslu. Zahrnuje tedy i sexuální život, tedy právo navazovat a rozvíjet sexuální vztahy s jinými jedinci. V případě znásilnění tak tento akt poškodil základní hodnoty i aspekty jejího soukromého života, jakož i anuloval její právo svobodně se rozhodovat o tom, s kým bude sexuální vztahy navazovat.²⁵⁸

V případě Tiu Tojín se nejednalo o porušení článku 11. Případ se od prvních dvou liší tím, že jde o nucené zmizení osoby, CorteIDH se proto zabýval porušením článků 4, 5, 7, 8 odst. 1, 19 a 25.1 ve spojení s článkem 1 odst. 1 Paktu ze San José a článkem I CIDFP. Tribunál již v jiných případech proti Guatemale shledal, že nucené zmizení osob bylo za doby trvání vnitřního ozbrojeného konfliktu státní praktikou. Stát a jeho justice však v daném případě selhaly ve své roli chránit práva obětí a jejich rodinných příslušníků.²⁵⁹ CorteIDH vykládá pojem nucené zmizení jako „*nezákonný skutek pokračujícího nebo trvalého charakteru, který útočí na více hodnot, jelikož nejenom*

²⁵³ Corte IDH. Inés Fernández Ortega y otros v. México, par 118, „*una ofensa a la dignidad humana y una manifestación de las relaciones de poder históricamente desiguales entre mujeres y hombres*“

²⁵⁴ Corte IDH. Inés Fernández Ortega y otros v. México, par. 119.

²⁵⁵ Corte IDH. Inés Fernández Ortega y otros v. México, par. 120-132.

²⁵⁶ Ta vycházejí z případu Corte IDH. Caso Bueno Alves Vs. Argetina.

²⁵⁷ Steiner, Christian; Uribe, Patricia (eds.) et al. Convención Americana sobre Derechos Humanos: comentada, s. 280.

²⁵⁸ Corte IDH. Valentina Rosendo Cantú y otra v. México, par. 119.

²⁵⁹ Corte IDH. Tiu Tojín v. Guatemala, par. 49 a 51.

svévolně omezuje osobu na svobodě, ale představuje hrozbu pro její osobní integritu, bezpečnost a život.“²⁶⁰

Co se týká třetí skupiny případů, tedy těch, které se věnují masakrům, v případě Plan de Sánchez Tribunál shledal porušení práva na osobní integritu v rozsahu článku 5 odst. 1 a 2 (naproti tomu neshledal porušení žádného jiného meziamerického dokumentu ochrany lidských práv).

I v případě Masacres de Río Negro se CorteIDH zabývá nuceným zmizením jako mnohočetným porušením lidských práv, a to i ve vztahu k článku 5.²⁶¹ Co se týká Masacres de Río Negro, Tribunál se zabýval porušením práva na osobní svobodu a integritu, na život, právní subjektivitou komunity Río Negro, která nuceně odešla, respektive byla nucena ze své vesnice uprchnout, opět ve vztahu k článku 1 odst. 1. I zde se CorteIDH zabývá definicí mučení, nicméně zmiňuje stejná kritéria při určení, zda k němu došlo.

S ohledem na poslední z vybraných masakrů, de las Dos Erres, se Tribunál zabývá několika porušeními články, ve vztahu k původním obyvatelkám lze však zmínit pouze porušení článků 8 odst. 1 a 25 odst. 1²⁶² ve vztahu ke článkům 1 odst. 1 a 2 Paktu ze San José, článků 1, 6 a 8 CIPST a článku 7 písm. b) Belém do Pará.

3.5 Porušení práva na spravedlivý proces a na soudní ochranu

3.5.1. Citace ustanovení – článek 8

„1. Každý má právo být vyslechnut s náležitými zárukami a v přiměřené lhůtě nezávislým, nestranným a zákonným soudcem nebo soudem ve vztahu k jakémukoli trestnímu obvinění proti němu nebo k určení jeho práv a povinností občanské, pracovní, daňové nebo jiné povahy. [...]“²⁶³

3.5.2. Citace ustanovení – článek 25

„1. Každý má právo na jednoduchý a rychlý či jakýkoli efektivní opravný prostředek před soudy a soudci, aby jej ochránil před činy, které porušují jeho/její základní práva

²⁶⁰ *„un hecho ilícito de naturaleza continua o permanente⁶⁸ y de carácter pluriofensivo, pues no sólo produce una privación arbitraria de la libertad, sino que pone en peligro la integridad personal, la seguridad y la propia vida“* Corte IDH. Tiu Tojín v. Guatemala, par. 50.

²⁶¹ Corte IDH. Masacres de Río Negro v. Guatemala, par. 110.

²⁶² Tématu se věnuje kapitola 4 této části diplomové práce.

²⁶³ *„1. Toda persona tiene derecho a ser oída, con las debidas garantías y dentro de un plazo razonable, por un juez o tribunal competente, independiente e imparcial, establecido con anterioridad por la ley, en la sustanciación de cualquier acusación penal formulada contra ella, o para la determinación de sus derechos y obligaciones de orden civil, laboral, fiscal o de cualquier otro carácter. [...]“*

*chráněná ústavou nebo touto Úmluvou, i kdyby takové porušení bylo spácháno osobami při výkonu jejich veřejné funkce. [...]*²⁶⁴

3.5.3. Pohled Komise na právo na spravedlivý proces a soudní ochranu

Jak uvádí Komise ve své zprávě, ačkoli byla v členských státech OEA přijata legislativa zajišťující ženám rovný přístup ke spravedlnosti a zákaz diskriminace, původní obyvatelky nemají praktický výkon takového práva garantovaný a čelí velkému množství překážek rozličného charakteru.²⁶⁵

Komise zejména upozorňuje, že s ohledem na geografickou vzdálenost a nepřítomnost státních služeb jsou původní obyvatelky někdy nuceny jít pěšky mnoho hodin či dokonce dnů do nejbližšího města, aby mohly například podat trestní oznámení nebo jim byla poskytnuta lékařská péče a vyšetření, což má přímý dopad na důkazní stránku v případných řízeních. Po takové cestě čelí ve vesnicích a městech zejména ekonomickým problémům, necítí se komfortně v takovém prostředí. Navíc v četných případech nehovoří jazykem, ve kterém se jednotlivé úkony řízení vedou a tlumočníci jim nejsou ustaveni.²⁶⁶

3.5.4. Vztah článků 8 a 25

Na rozdíl od jiných lidskoprávních katalogů²⁶⁷ rozlišuje Pakt ze San José právo na spravedlivý proces a právo na soudní a jinou ochranu a odděluje je do dvou různých článků. Porušení procesních práv je v kontextu judikatury CorteIDH velmi časté, a proto se jedná o velmi rozsáhlé téma.²⁶⁸ V obou případech jsou vždy velmi úzce spjaty s dalšími právy chráněnými CADH.²⁶⁹ Smluvní státy se v článku 25 podle Tribunálu zavazují vytvořit efektivní prostředky ochrany obětí porušování lidských práv, které musí být v souladu s procesními zásadami dle ustanovení článku 8

²⁶⁴ „1. Toda persona tiene derecho a un recurso sencillo y rápido o a cualquier otro recurso efectivo ante los jueces o tribunales competentes, que la ampare contra actos que violen sus derechos fundamentales reconocidos por la Constitución, la ley o la presente Convención, aun cuando tal violación sea cometida por personas que actúen en ejercicio de sus funciones oficiales.“

²⁶⁵ CIDH. Las mujeres indígenas y sus derechos humanos en las Américas, s. 95.

²⁶⁶ Ibid, s. 98-99.

²⁶⁷ Například právo na spravedlivý proces dle článku 6 EÚLP.

²⁶⁸ Steiner, Christian; Uribe, Patricia (eds.) et al. Convención Americana sobre Derechos Humanos: comentada, s. 210.

²⁶⁹ Ibid, s. 211.

odst. 1.²⁷⁰ V kontextu diplomové práce je stěžejní především článek 8 odst. 1, protože se vztahuje na práva obětí a je aplikovatelný na zkoumanou judikaturu.

Ačkoli se článek 8 nazývá právo na spravedlivý proces (resp. španělsky *garantías judiciales*, anglicky *right to fair trial*), nejedná se pouze o právo, které by bylo jednotlivci zaručeno pouze před soudy, CorteIDH využívá velmi širokého výkladu a vztahuje jej na právo bránit se před jakýmkoli jednáním, které může porušit jeho práva a jeho původcem je stát. Zahrnuje v sobě zásady zákonného procesu stejně jako subjektivní právo domáhat se spravedlnosti a na přístup k ní.²⁷¹

Obdobně i článek 25 zajišťuje právo na spravedlnost, resp. přístup k ní, tedy v podobě povinnosti státu zaručit každému výkon tohoto práva. Vývoj tohoto článku je regionálního charakteru a jeho původ bychom hledali již v DADDH.²⁷² Zde je zakotveno právo na spravedlnost a příslušné ustanovení praví, že každý se může obracet na soudy, aby zajistil, že budou jeho práva dodržována, navíc takový proces musí být jednoduchý a krátký.²⁷³

3.5.5. Porušení článků 8 a 25 ve vztahu k ochraně práv původních obyvatel v judikatuře CorteIDH

V případech Fernández Ortega i Rosendo Cantú posuzval Tribunál porušení článků 8 a 25 CADH ve spojení s články 1.1 a 2 CADH a dále článek 7 Belém do Pará jakož i článků 1, 6 a 8 CIPST. V případě prvním k tomu uvádí, že v případě násilí páchaného na ženách se obecné povinnosti států stanovené v citovaných člancích Paktu ze San José doplňují a posilují s těmi, jež ukládá článek 7 písm. b) CIPSEVM, tedy předcházet, vyšetřovat a trestat toto násilí: Zejména je důležité, aby bylo vedeno účinné vyšetřování, brát v potaz povinnost společnosti potírat jakékoli formy násilí na ženách a s ní související roli státu v tomto procesu stejně jako v podporování důvěry obětí ve státní instituce.²⁷⁴ Přičemž takové vyšetřování není účinné svým výsledkem, ale aby bylo

²⁷⁰ Ibid, s. 609.

²⁷¹ Ibid, s. 211-212.

²⁷² Ibid, s. 609.

²⁷³ Článek XVIII DADDH.

²⁷⁴ Corte IDH. Inés Fernández Ortega y otros v. México, par. 193.
Corte IDH. Valentina Rosendo Cantú y otra v. México, par. 177.

v souladu s povinnostmi dle článku 1 odst. 1 CADH, musí zprostředkovat pravdivé poznání a ověření zkušeností.²⁷⁵

Tribunál rovněž připomíná některé základní zásady vyšetřování, které Mexiko porušilo, v důsledku čehož stát porušil výše citovaná ustanovení s výjimkou článku 2.²⁷⁶ Porušení článku 2 CADH shledal Tribunál z toho důvodu, že Mexiko nepřizpůsobilo své vnitrostátní právo v tom ohledu, že bylo umožněno zahájení předmětného řízení před vojenským soudem namísto trestního.²⁷⁷

Co se týká zvláštní situace původních obyvatelů, CorteIDH připomíná, že stát nesplnil své povinnosti plynoucí z článku 1 odst. 1 a nejednal proti zákazům diskriminace, pokud nezajistil efektivní ochranu svým obyvatelům, a to s ohledem na jejich socioekonomickou situaci a zejména na jejich zvláštní zranitelnost, hodnoty či zvyky.²⁷⁸ A tak Rosendo Cantú neměla k dispozici tlumočnicka ani při podání trestního oznámení ani při poskytování zdravotnické péče, obdobně tomu bylo v případě Fernández Ortega při podání trestního oznámení.²⁷⁹

Ve zbylých případech se Tribunál nezabývá těmito specifiky, jelikož v případech proti Guatemale se vždy jednalo nejen o tyto specifické bariéry, jímž by oběti (zvláště ženy) čelily, nýbrž o celkovou liknavost ve vztahu k vyšetřování porušení práv chráněných Paktem ze San José. Opakuje přitom, že pozitivní závazek se vztahuje k nutnosti přijmout taková opatření, jež umožní pravdivé poznání, nikoli závazek vztahující se k výsledku. Právě poznání pravdy o nejzávažnějších porušeních lidských práv by mělo být v demokratické společnosti nezbytné, a to stejně jako nelze veřejnosti upírat právo seznámit se s výsledky trestních řízení.²⁸⁰

²⁷⁵ Corte IDH. Inés Fernández Ortega y otros v. México, par. 191.

²⁷⁶ Corte IDH. Inés Fernández Ortega y otros v. México, par. 194-198.

Corte IDH. Valentina Rosendo Cantú y otra v. México, par. 178-182.

²⁷⁷ Corte IDH. Inés Fernández Ortega y otros v. México, par. 179.

²⁷⁸ Corte IDH. Valentina Rosendo Cantú y otra v. México, par. 184.

²⁷⁹ Corte IDH. Valentina Rosendo Cantú y otra v. México, par. 185.

Corte IDH. Inés Fernández Ortega y otros v. México, par. 200-201.

²⁸⁰ Corte IDH. Masacres de Río Negro v. Guatemala, par. 190-194.

Corte IDH. Masacre de Las Dos Erres v. Guatemala, par. 147-149.

3.6 Závěrem třetí části

Poslední část diplomové práce analyzuje judikaturu Meziamerického soudu pro lidská práva, a to ve vztahu k případům, které ve své zprávě o původních obyvatelkách výslovně zmiňuje Komise. Typově je lze rozdělit do třech skupin. U první se jedná o případy sexuálního násilí páchaného vojáky na původních obyvatelkách v Mexiku, zbývající případy se týkají vnitřního ozbrojeného konfliktu ve Guatemale, jedná se o nucené zmizení původní obyvatelky a její dcery, v ostatních okolnostech se však blíží poslední kategorii, a to masakrům páchaným na původních obyvatelích. Ženy v tomto kontextu představují zvláště zranitelnou skupinu. Všechny případy pak spojuje zejména sexuální charakter takového násilí, který rovněž, na rozdíl od mužů, spíše dopadá právě na původní obyvatelky, zejména mladé ženy a dívky.

Dojde-li k porušení práv chráněných Americkou úmluvou o lidských právech, Tribunál vždy shledá i porušení povinností respektovat a garantovat takto chráněná práva, která je upravena v článku 1 odst. 1, ať již proto, že stát sám sebe nelimitoval ve své jednání nebo nevyvinul žádné kroky k prevenci, vyšetření nebo trestání takových porušení lidských práv.

Tribunál pojímá ochranu osobní integrity poměrně širokým způsobem. Kromě poměrně širokého okruhu možných obětí se jedná zejména o nutnost brát v potaz zvláštní charakteristiky oběti k určení, zda bylo toto právo porušeno. Článek 11 pak vnímá zejména jako právo na ochranu soukromého života, řadí sem i sexuální oblast, sexuální násilí je pak porušením práva svobodně se v této oblasti rozhodovat. Nutno podotknout, že v některých případech může sexuální násilí naplňovat znaky mučení (tak jak jej Tribunál definuje).

Již několikrát bylo zmíněno, že původní obyvatelky čelí mnohým faktickým překážkám, snaží-li se domoci spravedlnosti. Ty jsou rozličného charakteru od jazykových a kulturních po geografické a socioekonomické. Právo na spravedlivý proces a právo na soudní ochranu je v Americké úmluvě lidských práv rozděleno do dvou článků. Článek 8 obsahuje zejména zásady zákonného procesu a subjektivní právo domáhat se spravedlnosti, resp. přístupu k ní, oproti tomu článek 25 pak odpovídá spíše povinnosti sáti každému tento přístup zaručit.

Na případy sexuálního násilí nahlíží Meziamerický soud pro lidská práva skrze optiku práva na osobní integritu, které je zaručeno článkem 5 Paktu ze San José (ve spojení s právem na ochranu cti a důstojnosti dle článku 11). Pod první z nich přitom řadí rovněž

ochranu soukromého života, a to zejména ve vztahu k sexuální oblasti; judikatura Tribunálu zde navazuje na tu Evropského soudu pro lidská práva, který obdobné případy posuzuje jako porušení článků 3 a 8 Evropské úmluvy o lidských právech.²⁸¹

²⁸¹ Cf. EctHR. Violence against women. Factsheet [online].

Závěr

Cílem diplomové práce bylo identifikovat prostředky ochrany práv původních obyvatel v kontextu meziamerického systému ochrany lidských práv. Ochranu práv původních obyvatel nelze v současné době považovat za dostatečnou. *De iure* neexistuje žádný specifický nástroj ani série opatření na regionální úrovni, které by dorovnávaly faktickou nerovnost. Ochranu práv původních obyvatel tak není možné považovat v současné době za dostatečnou v tom ohledu, že by nebylo již třeba přijímat žádné opatření k jejímu zajištění. V současné době nejsou jasné stanoveny minimální standardy ochrany, jediným vodítkem je tak soubor základních principů, který plyne ze zprávy Komise.²⁸²

Nejvíce se cíli zvyšování ochrany původních obyvatel tak blíží Americké deklarace práv původních obyvatel, pro jejíž porušení však Komise nemůže zahájit řízení na základě individuální stížnosti. Deklarace nejen explicitně zaručuje rovnost pohlaví, ale obsahuje rovněž závazek státu přijímat opatření v této oblasti. Navíc jak jediný regionální dokument reflektuje situaci původních obyvatel v kontextu vykořisťování a sexuálního násilí, zejména v rámci ozbrojených konfliktů.

V první části se autorka zabývá problematikou kodifikace práv této zranitelné skupiny, jinými slovy si klade otázku, jaká ustanovení regionálních lidskoprávních dokumentů v rámci meziamerického systému ochrany lidských práv nabízí původním obyvatelkám ochranu?

De lege lata neexistuje žádný dokument, který by se zabýval ochranou práv této specifické skupiny. Za stěžejné lze proto považovat Americkou úmluvu o lidských právech, která je patřící celého amerického systému, případně první regionální katalog lidských práv, kterým je Deklarace práv a povinností člověka, nutno podotknout, že ne všechny členské státy Organizace amerických států jsou rovněž smluvní stranou Paktu ze San José. Velmi progresivním dokumentem ochrany práv žen je pak Úmluva Belém do Pará, jejímž cílem je zaručit ženám život bez násilí a ukládá státům povinnost bojovat proti genderově stereotypním vzorcům chování.

²⁸² CIDH. Las mujeres indígenas y sus derechos humanos en las Américas, s. 32 an. Například sem Komise řadí posílení role původních obyvatel jako aktérů, ne pouze subjektů práv, intersekcionalní perspektivu, sebeurčení či kolektivní dimenzi.

Je nutné také zmínit Americkou deklaraci práv původních obyvatel, která představuje minimální standard ochrany práv této skupiny a rovněž se věnuje ochraně obětí sexuálního násilí v rámci ozbrojených konfliktů. Zejména na těchto ustanoveních je patrné, že deklarace reflektuje současnou judikaturu Meziamerického soudu pro lidská práva ve vztahu k porušení práv původních obyvatel. V kontextu mechanismu ochrany lidských práv má však prozatím marginální význam, ani Komise se nemůže na základě individuálních stížností věnovat jejímu porušení.

Druhá část diplomové práce identifikuje jednotlivé orgány v rámci meziamerického systému ochrany lidských práv a jejich roli při ochraně práv původních obyvatel. V rámci Organizace spojených států funguje Meziamerická komise žen, jež však svou činností směřuje spíše k podpoře přijímání takových politik, které podporují zastoupení žen v demokratických procesech a jejich lidská práva. Výhodou Meziamerické komise žen je fakt, shromažďuje delegátky ze všech členských států Organizace amerických států.

Stěžejní roli v systému pak hrají Meziamerická komise pro lidská práva a Meziamerický soud pro lidská práva, a to zejména s ohledem na řízení v individuálních stížnostech, jedná se o dvoustupňový systém. Kromě toho v rámci Komise existují role Zpravodaje pro práva žen a Zpravodaje pro práva původních obyvatel, kteří dohlíží na soulad legislativy i praxe s klíčovými regionálními dokumenty a mají usnadnit přístup jednotlivců ke spravedlnosti. V současné době však neexistuje zvláštní zpravodaj pro původní obyvatelky, ani orgán v rámci Organizace amerických států, který by jejich práva chránil. Výrazným omezením je také skutečnost, že pravomoci Komise jsou omezené, zejména co se vynucení práva týká. Jurisdikce Tribunálu je pak omezena a nepokrývá celý region, resp. ani všechny členské státy Organizace amerických států.

Třetí část je pak věnována analýze judikatury Meziamerického soudu pro lidská práva, která se týká ochrany práv původních obyvatel. Všechny případy spojuje linka sexuálního násilí. Tribunál se zabývá zejména porušením jejich práva na osobní integritu a čest a důstojnost, vychází přitom z poměrně širokých definic, když sem zahrnuje (po vzoru Evropského soudu pro lidská práva) právo na soukromý život, do kterého řadí sexuální oblast. Sexuální násilí je v daných případech mnohdy kvalifikováno jako mučení (tedy v rozporu s Meziamerickou úmluvou o předcházení a trestání mučení).

Právo na spravedlivý proces a právo na soudní ochranu jsou v Paktu ze San José rozdělena do dvou článků, Tribunál však mnohdy dochází k závěru, že došlo k porušení

práv chráněných oběma, první z nich v sobě zahrnuje zejména subjektivní právo domáhat se spravedlnosti, a to za dodržení zásad zákonného procesu, v druhém případě se pak jedná o povinnost státu toto právo zaručit.

Problematickou se jeví také skutečnost, že v mnohých případech by bylo možné, a Komise tak činí, kvalifikovat masakry páchané na původních obyvatelích a obyvatelkách, tedy i znásilňování, jako genocidium, regionální dokumenty však tuto problematiku nepokrývají a Meziamerický soud pro lidská práva nemůže shledat porušení normy univerzálního charakteru.

Tématika ochrany práv původních obyvatel jako zvláštní skupiny je poměrně nová a s ohledem na poslední činnost Meziamerické komise lidských práv lze v této oblasti očekávat v následujících letech dynamický vývoj, ať již na poli dokumentů, které by jejich práva chránily, tak i na možnost vytvoření zvláštních orgánů ochrany jejich práv.

Seznam použitých zdrojů

Právní předpisy

1. CIDH. Reglamento de la Comisión Interamericana de Derechos Humanos: Aprobado por la Comisión en su 137º período ordinario de sesiones, celebrado del 28 de octubre al 13 de noviembre de 2009; y modificado el 2 de septiembre de 2011 y en su 147º período ordinario de sesiones, celebrado del 8 al 22 de marzo de 2013, para su entrada en vigor el 1º de agosto de 2013 (JŘ CIDH). Dostupný také z WWW: <http://www.OEA.org/es/cidh/mandato/Basicos/reglamentoCIDH.asp>.
2. CIM. Estatuto de la Comisión Interamericana de Mujeres: Aprobado en la XXXIX Asamblea de Delegadas de la CIM, mediante CIM/RES.201(XXIX-O/00), 18 de Noviembre de 1998 (Statut CIM). Dostupný také z WWW: https://www.OEA.org/xxxivga/spanish/reference_docs/Estatuto_CIM.pdf.
3. Corte IDH. Reglamento de la Corte Interamericana de Derechos Humanos. Aprobado por la Corte en su LXXXV Período Ordinario de Sesiones celebrado del 16 al 28 de noviembre de 2009. Dostupný také z WWW: http://www.corteidh.or.cr/sitios/reglamento/nov_2009_esp.pdf.
4. OEA. Carta de la Organización de los Estados Americanos. Reformada por el Protocolo de Reformas a la Carta de la Organización de los Estados Americanos "Protocolo de Buenos Aires", suscrito el 27 de febrero de 1967, en la Tercera Conferencia Interamericana Extraordinaria, por el Protocolo de Reformas a la Carta de la Organización de los Estados Americanos "Protocolo de Cartagena de Indias", aprobado el 5 de diciembre de 1985, en el decimocuarto período extraordinario de sesiones de la Asamblea General, por el Protocolo de Reformas a la Carta de la Organización de los Estados Americanos "Protocolo de Washington", aprobado el 14 de diciembre de 1992, en el decimosexto período extraordinario de sesiones de la Asamblea General, y por el Protocolo de Reformas a la Carta de la Organización de los Estados Americanos "Protocolo de Managua", adoptado el 10 de junio de 1993, en el decimonoveno período extraordinario de sesiones de la Asamblea General (Charta organizace Amerických států). Dostupný také z WWW: http://www.OEA.org/es/sla/ddi/tratados_multilaterales_interamericanos_A-41_carta_OEA.asp.
5. OEA. Estatuto de la Comisión Interamericana de Derechos Humanos. Aprobado mediante la Resolución N° 447 adoptada por la Asamblea General de la OEA en su noveno período ordinario de sesiones, celebrado en La Paz, Bolivia, octubre de 1979 (Statut CIDH). Dostupný také z WWW: <http://www.OEA.org/es/cidh/mandato/Basicos/estatutoCIDH.asp>.
6. OEA. Estatuto de la Corte IDH. Aprobado mediante Resolución no. 448 adoptada por la Asamblea General en su noveno período celebrado en La Paz, Bolivia,

octubre de 1979. Dostupný také z WWW: <http://www.corteidh.or.cr/index.php/es/acerca-de/estatuto>.

7. OEA General Assembly. AG/RES. 666 (XIII-083). Annual Report of the Inter-American Commission on Human Rights. Thirteen Regular Session, Washington, D.C. November 14-18, 1983. Proceedings, Vol. I. Dostupný také z WWW: <http://www.OEA.org/en/sla/docs/ag03797E01.pdf>.
8. OEA. Declaración Americana de los Derechos y Deberes del Hombre. Aprobada en la Novena Conferencia Internacional Americana Bogotá, Colombia, 1948 (Americká deklarace práv a povinností člověka). Dostupný také z WWW: <http://www.OEA.org/es/cidh/mandato/Basicos/declaracion.asp>.
9. OEA. Declaración Americana sobre los Derechos de los Pueblos Indígenas. Aprobada en la sekunda sesión plenaria, celebrada el 14 de junio de 2016 (Americká deklarace práv původních obyvatel. Dostupný také z WWW: <https://www.oas.org/es/sadye/documentos/res-2888-16-es.pdf>.
10. OEA. Convención Americana sobre Derechos Humanos (Pacto de San José). San José, Costa Rica 7 al 22 de noviembre de 1969 (Americká úmluva o lidských právech). Dostupný také z WWW: http://www.OEA.org/dil/esp/tratados_B-32_Convencion_Americana_sobre_Derechos_Humanos.htm.
11. OEA. Convención Interamericana para Prevenir, Sancionar y Erradicar la Violencia Contra la Mujer „Convención de Belém do Pará“. Hecha en la Ciudad de Belém do Pará, Brasil, el nueve de junio de mil novecientos noventa y cuatro (Úmluva Belém do Pará). Dostupný také z WWW: <http://www.OEA.org/juridico/spanish/tratados/a-61.html>.
12. OHCHR. Vienna Declaration and Programme of Action. Adopted by the World Conference on Human Rights in Vienna on 25 June 1993 (Vídeňská deklarace a akční plán). Dostupný také z WWW: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/vienna.aspx>.
13. UN. Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment and Punishment. Adopted by resolution 39/46 of 10 Decembre 1984 at the thirty-ninth session of the General Assembly of the United Nations. Dostupný z WWW: https://treaties.un.org/doc/Treaties/1987/06/19870626%2002-38%20AM/Ch_IV_9p.pdf.
14. UN. Declaration on the Rights of Indigenous Peoples. Adopted by General Assembly on 13 September 2007. A/RES/61/295. Dostupný z WWW: <https://undocs.org/A/RES/61/295>.
15. UN. The Universal Declaration of Human Rights. General Assembly resolution 217 A, Paris, 10 December 1948. Dostupný také z WWW: <https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>.

Judikatura

1. CIDH. Ana, Beatriz y Celia González Pérez v. México. Informe No. 53/01 de 4 de abril de 2001.
2. CIDH. Mary and Carrie Dann v. United States. Report No 99/99 of September 27, 1999.
3. Corte IDH. Inés Fernández Ortega y otros v. México. Sentencia de 30 de agosto de 2010. Serie C No. 215.
4. Corte IDH. Valentina Rosendo Cantú y otra v. México. Sentencia de 31 de agosto de 2010. Serie C No. 225.
5. Corte IDH. Tiu Tojín v. Guatemala. Sentencia de 26 de noviembre de 2008. Serie C No. 190.
6. Corte IDH. Masacre Plan de Sánchez v. Guatemala. Sentencia de 26 de noviembre de 2008. Serie C No. 292.
7. Corte IDH. Masacres de Río Negro v. Guatemala. Sentencia de 4 de septiembre de 2012. Serie C No. 250.
8. Corte IDH. Masacre de Las Dos Erres v. Guatemala. Sentencia de 24 de noviembre de 2009. Serie C No 211.
9. Corte IDH. Caso Velásquez Rodríguez vs. Honduras. Sentencia de 29 de julio 1988. Serie C No. 4.
10. Corte IDH. Caso Apitz Barbera y otros („Corte Primera de lo Contencioso Administrativo“) vs. Venezuela. Sentencia de 5 de agosto de 2008. Serie C No. 182.
11. Corte IDH. Cado de la Comunidad Mayagna (Sumo) Awas Tingni Vs. Nicaragua. Sentencia de 31 de agosto de 2001. Serie C No. 79.
12. Corte IDH. Caso del Penal Miguel Castro Castro vs. Perú. Sentencia de 25 de noviembre de 2006. Serie C No. 160.
13. Corte IDH. Caso Bueno Alves Vs. Argetina. Sentencia de 11 de mayo de 2007. Serie C No. 164.

Odborná literatura

1. CIDH. Las mujeres indígenas y sus derechos humanos en las Américas. OAS, Documentos oficiales, 2017. ISBN 978-0-8270-6658-8. Dostupný také z WWW: <http://www.OEA.org/es/cidh/informes/pdfs/MujeresIndigenas.pdf>.
2. CIDH. Mujeres Indígenas Desaparecidas y Asesinadas en Columbia Británica, Canadá. OAS, 2014. ISBN 978-0-8270-6323-5. Dostupný také z WWW: <http://www.OEA.org/es/cidh/informes/pdfs/Mujeres-indigenas-BC-Canada-es.pdf>
3. CEPAL. Mujeres indígenas en America Latina: dinámicas demográficas y sociales en el marco de los derechos humanos. Naciones Unidas, 2013. Dostupný také z WWW: https://repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/4100/1/S2013792_es.pdf.

4. Clavero, Bartolomé. La Declaración Americana sobre Derechos de los Pueblos Indígenas: el reto de la interpretación de una norma contradictoria. In: Pensamiento Constitucional, No 21, 2016. PUCP: Lima, s. 11-26. ISSN 1027-6769.
5. Díaz, Álvaro Paúl. La Génesis de la Declaración Americana de los Derechos y Deberes del Hombre y la Relevancia Actual de sus Trabajos Preparatorios. In: Revista de Derecho de la Pontificia Universidad Católica de Valparaíso. No. 47. Valparaíso, dic. 2016. ISSN 0718-6851. Dostupný také z WWW: https://scielo.conicyt.cl/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0718-68512016000200012#footnote-074.
6. FIMI. Mairin Iwanka Raya: Mujeres indígenas confrontan la violencia. Informe complementario al estudio sobre violencia contra las mujeres del Secretario General de las Naciones Unidas. FIMI, 2006. Dostupný také z WWW: <http://www.fimi-iiwf.org/archivos/8162f56478b843333dc95a1f5f381ab1.pdf>.
7. Gouritin, Armelle; Aguilar, Adriana. La adopción de la Declaración Americana sobre los Derechos de los Pueblos Indígenas: un análisis crítico desde el punto de vista de los derechos ambientales. In: Anuario mexicano de derecho internacional, vol. 17, ene.-dic. 2017, México. ISSN 1870-4654. Dostupný také z WWW: http://www.scielo.org.mx/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1870-46542017000100291.
8. Instituto interamericano de derechos humanos. Derecho internacional y derechos humanos: Un libro conmemorativo de la XXIV sesión del programa exterior de la Academia de Derecho Internacional de La Haya. San José de Costa Rica, 1996. Dostupný také z WWW: <https://archivos.juridicas.unam.mx/www/bjv/libros/4/1993/1.pdf>.
9. Lhotský, Jan: Vývoj mezinárodních právních mechanismů ochrany lidských práv a možnost vzniku Světového soudu pro lidská práva. Disertační práce. Masarykova Univerzita, 2014.
10. MESECVI. Guía para la Aplicación de la Convención Interamericana para Prevenir, Sancionar y Erradicar la Violencia contra la Mujeres. OEA/Ser.L/II.6.14. Washington, 2014. ISBN 978-0-8270-6200-9. Dostupný také z WWW: <http://www.OEA.org/es/mesecvi/docs/bdp-guiaaplicacion-web-es.pdf>.
11. MESECVI. Ley Modelo Interamericana para Prevenir, Sancionar y Erradicar la Violencia contra las Mujeres en la Vida Política (Meziamerický návrh zákona na předcházení, trestání a odstranění násilí na ženách v politickém životě). Washington: OEA, 2017. 55 s. ISBN 978-0-8270-6717-2. Dostupný také z WWW: <http://www.OEA.org/en/cim/docs/ViolenciaPolitica-LeyModelo-ES.pdf>.
12. Pautassi, Laura; Gherardi, Natalia. Guía Práctica para la Aplicación del Sistema de Indicadores de Progreso para la Mediación de la Implementación de la Convención de Belém do Pará. Washington: OEA, 2015. 104 s. ISBN 978-0-8270-6241-2. Dostupný také z WWW: http://www.OEA.org/es/mesecvi/docs/Guia_Indicadores_BDP_ESP.pdf.

13. Potočný, Ondřej. Mezinárodní právo veřejné. Zvláštní část. 5., doplněné vydání. C.H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-398-1.
14. Pérez Contreras, María de Monsterrat. Comentarios a la Convención Interamericana para Prevenir, Sancionar y Erradicar la Violencia contra la Mujer: Convención Belém do Pará. In: Revista de la Facultad de Derecho de México. Boletín Mexicano de Derecho Comparado. No 95, květen-srpen 1999. ISSN 2448-8933.
15. Rodríguez, Marcela V.: Sobre la Convención Interamericana para prevenir, sancionar, y erradicar la violencia contra la mujer. In: Revista Jurídica de la Universidad de Palermo. No 1, duben 1996. ISSN 0328-5642. Dostupný také z WWW:
https://www.palermo.edu/derecho/publicaciones/pdfs/revista_juridica/n1N1-Abril1996/011Juridica07.pdf.
16. Rudenko, Slavomír. Ochrana práv pôvodného obyvateľstva v súčasnom medzinárodnom práve. Disertační práce. PF UK, 2012.
17. Sierra, María Teresa. Las mujeres indígenas ante la justicia comunitaria. Perspectiva desde la interculturalidad y los derechos. In: Desacatos, núm. 31, septiembre-diciembre 2009. ISSN 2448-5144.
18. Steiner, Christian; Uribe, Patricia (eds.) et al. Convención Americana sobre Derechos Humanos: comentada. México: Suprema Corte de Justicia de la Nación; Bogotá, Colombia: Fundación Konrad Adenauer, Programa Estado de Derecho para Latinoamérica, 2014. První vydání. 1042 s. ISBN 978-607-468-599-2. Dostupný také z WWW: <http://www.corteidh.or.cr/tablas/30237.pdf>.
19. Šturma, Pavel. Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv. 3., doplněné vydání. C.H.Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-318-9.
20. Valdés Chacón, Jaime Mauricio. La protección de los derechos humanos de comunidades indígenas por la corte interamericana de derechos humanos: un análisis jurisprudencial. Memoria de prueba para optar al Grado de Licenciado en Ciencias Jurídicas y Sociales (disertační práce). Universidad de Chile, 2016.
21. Vančurová, Marta. Environmentální práva domorodých národů. Rigorózní práce (ved. Martina Franková). PF UK, 2018.

Webové stránky

1. EctHR. Violence against women. Factsheet [online]. [cit. 1.3.2019]. Dostupný z WWW: https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Violence_Woman_ENG.pdf.
2. FEDEFAM (Federación Latinoamericana de Asociaciones de Familiares de Detenidos-Desaparecidos) [online]. [cit. 21.1.2019]. Dostupný z WWW: <http://www.desaparecidos.org/fedefam/index.html>.
3. IWGIA. Análisis: Declaración Americana de Derechos de los Pueblos Indígenas de la OEA [online]. [cit. 31.1.2019]. Dostupný z WWW: <https://www.iwgia.org/es/noticias-alerta/284-archivos-de-noticias/2415-analisis-declaracion-americana-de-derechos-de-los>.

4. OEA. Comisión Interamericana de Mujeres: Misión y Mandato [online]. [cit. 12.12.2018]. Dostupný z WWW: <http://www.OEA.org/es/cim/nosotros.asp>.
5. OEA. Comisión Interamericana de Mujeres: Historia en breve [online]. [cit. 12.12.2018]. Dostupný z WWW: <http://www.OEA.org/es/cim/historia.asp>.
6. OEA. Comisión Interamericana de Mujeres: Derechos Humanos – Marco Jurídico [online]. [cit. 12.12.2018]. Dostupný z WWW: <http://www.OEA.org/es/cim/marco.asp>.
7. OEA. Comisión Interamericana de Mujeres: Derechos Humanos [online]. [cit. 12.12.2018]. Dostupný z WWW: <http://www.OEA.org/es/cim/derechos.asp>.
8. OEA. MESECVI [online]. [cit. 12.12.2018]. Dostupný z WWW: <http://www.OEA.org/es/mesecvi/>.
9. OEA. Comisión Interamericana de Mujeres: Democracia – Violencia Política [online]. [cit. 12.12.2018]. Dostupný z WWW: <http://www.OEA.org/es/cim/violenciapolitica.asp>.
10. OEA. Comisión Interamericana de Mujeres: Democracia – Liderazgo [online]. [cit. 12.12.2018]. Dostupný z WWW: <http://www.OEA.org/es/cim/liderazgo.asp>.
11. OEA. Comisión Interamericana de Mujeres: Desarrollo [online]. [cit. 12.12.2018]. Dostupný z WWW: <http://www.OEA.org/es/cim/desarrollo.asp>.
12. OEA. Comisión Interamericana de Mujeres: Desarrollo – Género y trabajo [online]. [cit. 12.12.2018]. Dostupný z WWW: <http://www.OEA.org/es/cim/trabajo.asp>.
13. OEA. Comisión Interamericana de Mujeres: Desarrollo – Género y desarrollo social [online]. [cit. 12.12.2018]. Dostupný z WWW: <http://www.OEA.org/es/cim/desarrollosocial.asp>.
14. OEA. Comisión Interamericana de Mujeres: Desarrollo – Género, ciencia, educación y tecnología [online]. [cit. 12.12.2018]. Dostupný z WWW: <http://www.OEA.org/es/cim/tecnologia.asp>.
15. OEA. Comisión Interamericana de Mujeres: Seguridad [online]. [cit. 12.12.2018]. Dostupný z WWW: <http://www.OEA.org/es/cim/seguridad.asp>.
16. OEA. Comisión Interamericana de Mujeres: Seguridad – Mujeres y drogas [online]. [cit. 12.12.2018]. Dostupný z WWW: <http://www.OEA.org/es/cim/mujeresydrugas.asp>.
17. OEA. Relatoría sobre los Derechos de las Mujeres: Funciones e Iniciativas [online]. [cit. 13.12.2018]. Dostupný z WWW: <http://www.OEA.org/es/cidh/mujeres/mandato/funciones.asp>.
18. OEA. Convención Belém do Pará [online]. [cit.20.1.2019]. Dostupný z WWW: <http://www.OEA.org/es/mesecvi/convencion.asp>.
19. OEA. Convención Interamericana para Prevenir, Sancionar y Erradicar la Violencia contra la Mujer (Belém do Pará) [online]. Folleto. [cit. 20.1.2019]. Dostupný z WWW: <http://www.OEA.org/es/mesecvi/docs/Folleto-BelemdoPara-ES-WEB.pdf>.

20. OEA. Proyecto de Declaración Americana sobre los Derechos de los Pueblos Indígenas [online]. [cit. 31.1.2019]. Dostupný z WWW: <http://www.OEA.org/es/cidh/indigenas/actividades/declaracion.asp>.
21. OEA. Relatoría sobre los Derechos de Pueblos Indígenas [online]. [cit. 12.12.2018]. Dostupný z WWW: <http://www.OEA.org/es/cidh/indigenas/default.asp>.
22. OEA. Sistema Interamericano de Derechos Humanos [online]. Ficha Informativa. [cit. 17.1.2019]. Dostupný z WWW: <https://OEA.org/es/cidh/docs/pdfs/Ficha-Informativa-1.pdf>.
23. CIDH. Acceso a la justicia para mujeres víctimas de violencia sexual: La educación y la salud [online]. [cit. 13.12.2018]. Dostupný z WWW: <http://www.OEA.org/es/cidh/mujeres/docs/pdf/VIOLENCIASEXUALEducySalud.pdf>.
24. CIDH. Estándares Jurídicos Vinculados a la Igualdad de Género y a los Derechos de las Mujeres en el Sistema Interamericano de Derechos Humanos: Desarrollo y Aplicación. [online]. [cit. 13.12.2018]. Dostupný z WWW: <http://www.OEA.org/es/cidh/mujeres/docs/pdf/ESTANDARES%20JURIDICO S.pdf>.
25. CIDH. Qué es la CIDH? [online]. [cit. 13.12.2018]. Dostupný z WWW: <http://www.OEA.org/es/cidh/mandato/que.asp>.
26. OEA. Relatoría sobre los Derechos de los Pueblos Indígenas: Mandato [online]. [cit. 8.12.2018]. Dostupný z WWW: <http://www.OEA.org/es/cidh/indigenas/mandato/funciones.asp>.
27. OEA. Tratados Multilaterales: A-51: Convención Interamericana para Prevenir y Sancionar la Tortura [online]. [cit. 30.1.2019]. Dostupný z WWW: <http://www.OEA.org/juridico/spanish/firmas/a-51.html>.
28. CIDH. Origin and Legal Bases of the IACHR [online]. [cit. 16.1.2019]. Dostupný z WWW: <http://www.cidh.org/annualrep/98eng/Chapter%20I.htm>.
29. CorteIDH. Historia de la Corte IDH [online]. [cit. 10.12.2018]. Dostupný z WWW: <http://www.corteidh.or.cr/index.php/es/acerca-de/historia-de-la-corteidh>.
30. UNBISNET. A/RES/61/296 [online]. Voting Record Search. [cit. 30.1.2019]. Dostupný z WWW: <http://unbisnet.un.org:8080/ipac20/ipac.jsp?profile=voting&index=.VM&term=ares61295>.